

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Teleqraf xəbərləri

səh. 140. “Şaulen”: Litvanın şimalında, indiki Şauley [Šiauliai] şəhəri.

Türkiyədə

səh. 144. “müstəşar”: Osmanlı dövlətində və Türkiyədə nazirliklərdə və ya digər dövlət qurumlarında yüksək rütbəli məmur; məsləhətçi.

Azərbaycan haqqında tarixi, ədəbi və siyasi məlumat

səh. 147. “Zatən ... fədakarlıqla, bir-birimizin ehtiramını gözləməklə”: arada bir söz silinmişdir.

“atəşkədələrə babalarımız səcdə edərdilər, ... həman mə'bəd”: arada bir-iki söz silinmişdir.

Gürcüstanda müsəlmanlar

səh. 152. “sədrül-üləmayi-müslimini-Gürcüstan”: qəzetdə “üləmayi” yerinə “üləması” getmişdir.

Bakı xəbərləri

səh. 153. “əxbariyyə və rəqələri”: “vərəqələrinin” yerinə qəzetdə “vərəsələrinin” getmişdir.

səh. 154. “Tazəşəhər”: Krasnovodsk (indiki Türkmənbaşı) şəhərinin bəzi mənbələrdəki adı.

“Petrovsk”: Dağıstanda, indiki Mahaçqala şəhərinin köhnə adı.

“Fort-Aleksandrovska”: İndiki Qazaxıstanın Mangistau (Manqışlaq) vilayətində yerləşən Fort-Şevçenko şəhəri 1857-1924-cü illərdə Aleksandrovska (Fort-Aleksandrovska) adlanmışdır.

Bazar, 12 oktyabr 1919-cu il, nömrə 293

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Yekşənbə, 17 məhərrəmül-haram sənə 1338. 12 təşrinə-əvvəl 1919 sənə.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalənin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 2 manat 50 q.

Abunə şəraiti: Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 70 rublə, 2 aylığı 130 rublə, 3 aylığı 180 rublə. Bakı üçün 1 aylığı 60 rublə, 2 aylığı 110 rublə, 3 aylığı 150 rublə. Abunə şəraiti ancaq həmin sənə yanvar ayının 1-nədək heasb olunur.

Elan fiati: birinci səhifədə sətri 8 rublə, axırncı səhifədə sətri 6 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 4 rublə axırncı səhifədə, 6 rublə birinci səhifədə.

SİRK “MODERN”

Yekşənbə günü oktyabrın 12-ndə 1919-cu ildə təzə gələn artist və artistkaların qastrolu olacaqdır. Məşhur sportsmen Pyotr Nikolayeviç Yelizarov tərəfindən mükəmməl surətdə təşkil edilmiş Fransa güləş mübarizəsinin məbədi.

Bu gün 3 cift pəhləvan mübarizə edir.

1-nci: Naməlumun tələbinə görə Qara Maska – Naməlum.

2-nci: Zakoroyko – Ciovani.

3-ncü: Rozenbaum – Yemelyanov.

Pəhləvanların çıxışı və mübarizənin başlanması saat 11-in yarısında. Tamaşa başlanacaq 8-də, qurtaracaq 12-də. Mübarizə Yelizarovun təhti-nəzarətində [nəzarəti altında] olacaqdır.

11443

SƏMİMİYYƏT LAZIM!

Daşnak firqəsinin naşiri-əfkarı [fikirlərini yayan orqanı] olan “Araç” qəzetəsi Azərbaycan ünvanına təəllüq etmək [aid olmaq] üzrə bir məqalə yazmışdır ki, bir tərəfdən təhdidimiz və digər tərəfdən etilafçuyana [razılığa gəlmək istəyən] bir li-

sanla Ermənistan və Azərbaycan münasibətinə [əlaqələrinə] təsir etmək istəyir.

Bu məqaləni “Araç”a yazdıran fəqərə [fakt] bir taqım şayiələr imiş ki, guya Azərbaycan hökuməti Zəngəzur tərəfə qoşun taqımları yığıb, bura erməniləri üzərinə müharibə açmaq fikrində imiş.

Qəzetə deyir ki:

“Bu xəbərlər doğru olduğu təqdirdə erməni-müsəlman millətlərinin yeni bir imtahan qarşısında qalacaqları naçardır [məcburidir]. Azərbaycanın Zəngəzur haqqındakı dəstdirazlığı [əliuzunluğu] iki dövlətin biri-biri ilə müsadimə [toqquşma] və çarpışmasını müntic olacaqdır [əmələ gətirəcəkdir]. Zira Ermənistan Zəngəzuru heç bir halda müdafiəsiz və tənha qoymaz və əlində mövcud olan bütün qüvvəti ilə Azərbaycan iqdamatına [addımlarına] qarşı müqabilədə bulunar [müqavimət göstərər].”

Böylə bir “xox gəldi” təhdidatdan sonra qəzetə, mötadı [adəti] üzrə, dilini dəyişib Ermənistan hökumətinin “məzayayisülh-cuyana”sindən [sülhərvər xüsusiyyətindən] bəhslə deyir ki:

“Erməni Cümhuriyyəti bütün ixtilafli hüdud məsələlərini beduni-cəbr, müvafi-

qəti-mütəqabilə [güclə deyil, qarşılıqlı razılaşma] yolu ilə həllə razıdır. Qonşuları haqqındakı siyasəti əvvəllərdə də böylə olduğunu, indi də eyni fikirdədir. Məmafih [bununla belə], mübahisələr cərəyanı əksər övqat [çox vaxt] kəskin bir hal kəsb edib də [alıb da], müsəlləh müsədimalərlə nəticəpəzir olarsa [silahlı toqquşmalarla nəticələnərsə], qəbahət hər halda Ermənistanında deyildir.”

“Araç” qəzetəsinin fikrincə, Böyük Vədi, Naxçıvan, Sürməli və sair bu kimi yerlərdə erməni qoşunu tərəfindən icra edilən qırğın və qitalın [qətlərin] səbəbləri xantəkinskilər olub, onun da qəbahəti Ermənistanına aid deyilmiş. Böylə olan surətdə, bu gün, sabah Zəngəzurdə da erməni qılıncı işə buraxılacaqsə, bunun da təqsiri Ermənistan hesabına yazılmayacaqmış. Məqələdən əzcümlə [o cümlədən] bu da məlum olur ki, Zəngəzur Ermənistanın cüz’i-layənfəki [ayrılmaz parçası] imiş. Əlavə, məqələdə daşnakların iqtizayi-təbiəti [xasiyyəti] olan yalançılıq və iftiraguluğunun [iftiraçılığının] gözəl bir misalı olaraq Azərbaycanda yaşayan ermənilərin “qara gün”lərindən bəhs edən bir şikayət dəxi vardır.

İstər bu şikayət, istər Ermənistanın “qəbahətsizliyinə” aid olan boş və yalan sözlər cavaba, cərh [rədd] və təkzibə layiq olacaq bir qiymətdə deyildirlər. Zətən daşnakların yalan və iftiralarını rədd və təkzibə ehtiyac yoxdur, çünki onlara inanan və etina edən bir şəxs belə təsəvvür olunammaz. Həqiqəti-hal, cərəyan edən vəq’ələr daşnak gürhunun yalan və iftiralarını daima əyan və aşkar etməkdədir.

Ermənistanın “təmayüləti-sülhcuyənəsi” [sülhpərvər meyilləri] haqqındakı bəh-

sə gəlincə, bizə və bilümum [bütün] qafqazlılara burası gözəlcə məlumdur ki, Gürcüstan, Ermənistan və Azərbaycan arasındakı ixtilafli hüddud məsələlərini etilaf və müvafiqəti-mütəqabilə [qarşılıqlı razılaşma] yolu ilə həll etmək üçün Azərbaycan və Gürcüstan tərəfindən dəfələrlə vaqe olan təklifləri rədd ilə Qafqaz millətlərinin istirahət və asayişini xələldar edən [pozan] Ararat hökuməti idi.

Gürcülər üzərinə müharibə açan, Qarabağı qan ocağına döndərmək istəyən, “türklər düşməni-əbədimizdirlər” deyər erməni-müsəlman arasında daimi bir xüsumət ibqasına [düşmənciliyin əbədləşdirilməsinə] çalışan, Naxçıvan, Şərur, Sürməli fəcayeyi-rəzilənəsini [alçaqca işlənən faciələrini] yapan və yəpdirən bir hökumətin etilaf və müvafiqət meylinin səmimiyyətinə etibar etmək mümkündürmü?

Əlavə, Azərbaycanın hər bir məntiq hökmüncə ayrılmaz bir hissəsi olan Zəngəzur haqqında Ararat hökuməti ilə nə müvafiqət ola bilər? Bu xüsusda Ararat hökumətinə yalnız bunu demək lazımdır ki, ajanlarınızı, casuslarınızı Zəngəzurdan dəf ediniz!

Bizə gözəlcə məlumdur ki, əvvəlcə Qarabağın hər bir tərəfinə saldırılmış və Azərbaycan ermənilərinin məişətlərini özlərinə haram etmiş olan Ararat və daşnak müşəvvəqləri [təşviqatçıları], Qarabağ ermənilərinin 7-ci yığıncığı nəticəsində düçar olduqları mənəvi bir həzimetdən [məğlubiyətdən] sonra artıq o tərəflərdə davam gətirə bilməyib qaçdılar və qaçıb da daireyi-fəaliyyət olmaq üzrə Zəngəzuru ixtiyar etdilər. Bu gün Zəngəzur tərəflərində müsəlmanların mal və canına edilən sui-qəsdlər və bu üzədən o tərəfin er-

məni və müsəlmanları arasında mövcud olan münaqişə və münazilərin [dava-daşların] başlıca səbəbləri Ararat hökumətinin ajan və müşəvvəqləridir.

Bunlardır ki, yuxarıdan aldıqları təlimat və müzahirət [kömək] üzrə Zəngəzur vəziyyətini qarışdırmaq və bilaxirə [sonra] müsəlləh müsədimalər vüqusunu naçar [silahlı toqquşmalar meydana gəlməsini qaçınılmaz] edəcək dərəcədə böyük iğtişas törətmək əməllərinə mübaşir olmaqdadırlar [girişməkdədirlər].

Lakin biz ümidvarıq ki, bunların Şuşa və ətrafındakı intriqalarını sülh və müsəlimət təriqi [əmin-amanlıq yolu] ilə atıl və əsərsiz [fəaliyyətsiz və təsirsiz] qoyub da böyük bir müvəffəqiyyət göstərmiş olan Azərbaycan hökuməti eyni təriqlə Zəngəzuru dəxi bu müzir [zərəri] mikroblardan təmizləyə bilib, oranın ermənilərini də, müsəlmanlarını da fəlakət və bəlalardan xilas edəcəkdir. Bunu da ümid edirik ki, Zəngəzur erməni camaatı Qarabağın sair yerlərindəki ermənilər kimi məqul [ağıllı] və salamat bir yol ixtiyar edib də bu mikrobların dəf və izaləsi [rədd edilməsi və uzaqlaşdırılması] işində hökumətimizlə əlbir olacaqdırlar.

Hacıbəyli Üzeyir

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

9 təşirini-əvvəl iclası

Sədr: Həsən bəy Ağayev

Katib: Əhməd Cövdət

Iclas saat 11:50 dəqiqədə açılır.

Sədr iclası açaraq məsaili-yövmiyyəni [gündəlikdəki məsələləri] elan edir. Zəngəzur qəzasından Cəlil bəy Sultanov ilə [Məhəmməd] Sadıq Axundzadənin məbus intixab edilərək [millət vəkili seçilərək], seçki sənədləri varid [daxil] olduğunu bəyan edir.

Sonra Erməni fraksiyasından [Arşak] Paronyan və sosialistlərdən [Abbas bəy] Atamalibəyovun 2 həftədən bəri üzrsüz iclasa gəlmədiklərindən Məclisi-Məbusandan xaric olduqlarını bərayi-məlumat [məlumat üçün] bildirir və sonra xəbər verir ki, Maliyyə Nəzarəti Azərbaycan əmanət sandıqları [əmanət kassaları] haqqındakı layihəyi-qanuniyyənin [qanun layihəsinin] birinci sırada müzakirə edilməsini təvəqqe etmişdir. Nəzarətin təvəqqesi Parlaman tərəfindən qəbul edilir.

Azərbaycan əmanət sandıqları

Muxtar Əfəndizadə - Əmanət sandıqları haqqındakı layihəyi-qanuniyyə barəsində məruzə təqdim edərək deyir ki:

Burası yeni bir qanun deyildir. Bu vaxtadək əcnəbi məmləkətlər və sair millətlərcə qəbul və tətbiq edilmiş olan qanundur ki, bizim hökumətimiz dəxi qəbul etmişdir. Ancaq istibdad dövründə verilmiş olan ruhu bir qədər dəyişərək cümhuriyyət üsulu ilə idarə olunan bir məmləkətin ruhu verilmişdir. Bu surətlə də azacıq təbəddülət [dəyişiklik] icra edilmişdir. Məclisi-Məbusan Maliyyə və Büdcə komissiyası layihəyi-qanuniyyəni eynilə qəbul etmişdir. Şimdi təsdiqini Parlamanə təklif edir.

Layihəyi-qanuniyyə birinci və ikinci qiraətdə komissiyanın təshih [düzəlişi] ilə bərabər və əmanət sandıqları nizamnaməsi bilaetiraz [etirazsız] qəbul edilir.

Spirit içkilərindən gömrük vergisi

Sonra Azərbaycandan əcnəbi məmləkətlərə aparılan spirit içkilərindən (üzüm şarabı və pivə müstəsna) gömrük vergisi alınması haqqındakı layiheyi-qanuniyyə və balıq və balıq məhsulunun ixracı və ondan vergi alınması haqqında qanun layihəsi 3-cü qiraətdə bilaetiraz qəbul edilərək 5 dəqiqə tənəffüs elan olunur.

Hökumət haqqında sual

Tənəffüsdən sonra Əhməd Cövdət növbədən xaric söz alaraq hökumət təşkilili haqqında böylə bir nitq söyləyir:

Əhməd Cövdət - Bizim nizamnaməmizdə hökumət təşkilili haqqında müəyyən bir maddə yoxdur. Çünki sabiq Rusiya Dövlət Duması nakazından [nizamnaməsindən] iqtibas edilmişdir. O da mütləqiyyət üsulu ilə idarə olunan bir məmləkətin nizamnaməsi olduğu üçün bu xüsusda orada bir şey olamzadı. Şimdi mən növbədən xaric söz almaq qaydasından bilistifadə [istifadə edərək] hökumət haqqında bir neçə söz söyləmək istəyirəm.

Məlumunuzdur ki, üç həftəyə qədər bir müddətdir Kabinə istefa vermişdir. O vaxtdan bəri camaat və Parlaman yeni Kabinə təşkilinə müntəzir olub bəkləyir ki, görsün yeni hökumət kimlərdən təşəkkül edəcək və Kabinə təşkilili kimə mühəvvəl ediləcəkdir [tapşırılaçaqdır]. Qabaqkı iclasda hökumət istefa verən zaman bu barədə heç danışiq olmadı. Yalnız Divani-Rəyasət xəbər verdi ki, Kabinə təşkilili haqqında özü binagüzarlıq edəcək [sərəncam verəcək] və bir adama tapşırılaçaqlar. Fəqət bu vaxtdək Kabinə təşkilili

lini kimə mühəvvəl etdiyi və nə kimi nəticə çıxdığı barəsində bizə bir söz demədi. İstefadan bəri hökumət daxilində də öylə bir iş görülməyir. İstefa vermiş vəzirlərin vəzifəsini ifa edənlər müvəqqət olduqlarını bilərək yeni nazir intizarında heç bir iş görməyirlər. Şimdi bu surətlə 3 həftədir hökumət barəsində biz bir şey bilməyirik. Ancaq qəzetələrdən biliriz ki, yeni Kabinə təşkilili Nəsim bəyə mühəvvəl edilmiş, o da əvvəl razı olmamış, sonra razı olmuşdur.

Bu xüsus Tiflisdə də danışılır. Amma Parlaman içərisində bu barədə bir şey yoxdur.

Bir də mən ərz etməliyəm ki, Kabinə təşkilili haqqında fraksiyalər arasında müəyyən bir etilaf [razılıq] əmələ gəlmişdir. Məlum oldu ki, hökumətin xətti-hərəkəti və tərz-i idarəsi barəsində yalnız sosialistlərin xüsusi bir nəzəri var, sair firqələr isə bir fikirdədirlər. Binaənileyh [ona görə], bu məsələdə ümumiyyətlə bir etilaf hasil oldu və bu surətlə məsələnin ən mühüm, ən böyük qismi həll edilmiş oldu. Ondan sonra nə vaqe olmuşsa, bizə məlum deyildir. Zira müzakirət xaricində qaldığımızdan, bir şey bilməyirik. Madam ki, məsələnin ən mühüm qismi həll edilmişdir, pəs nə üçün bu vaxtdək araya bir şey çıxmıyır? Rəisi-vükəlalığı [Baş nazirliyemi] namizəd tapılmıyır, yəni portfellərini təqsim edə [bölüşdürə] bilməyirlər, yaxud daha nə kimi əngəl və maneə çıxır bunu bilmək, bildirmək lazımdır.

Eşitdik ki, Nəsim bəy Kabinə təşkilinə razı olduqdan sonra bəzi məsələ üzərinə təzədən imtina etmişdir. Pəs ondan sonra Kabinə təşkilili kimə mühəvvəl edilmiş-

dir? Parlaman rəisi bizə bu xüsusda məlumat verməli idi. Doğrudur, biz müzakirət xaricindəyiz, doğrudur biz platforma məsələsində etilafa gəlmədik və hökumət təşkilində də iştirak etməyəcəyiz. Lakin Parlaman bulduğumuz üçün məmləkətin müqəddəratından və hökumətin fəaliyyətindən məsuluz. Binaənileyh, bilmək istəyirik ki, bu yolda nələr edilir, nələr olur?

Üsyan və sui-qəsd müqabilinə qanun

Bədəhu [sonra] üsyan və dövlət əsasları əleyhinə sui-qəsd müqabilinə cəza qanunları haqqındakı layiheyi-qanuniyyənin müzakirəsinə keçilir.

Rüstəmbəyli Şəfi bəy - Məruzəni təqdim edərək bu xüsusda sabiq Rusiya hökuməti zamanında nə kimi cəzalar olduğunu və şimdi cümhuriyyət idarəsinə malik olan Azərbaycanda həman qanunların nasıl dəyişdiyini maddəbəməddə bəyan edərək (bu xüsusda keçən nömrələrimizdən birisində müfəssələn yazılmışdı) deyir ki:

Bu qanun çox mühümdür, çünki hankı məmləkətdə olur-olsun, nasıl üsulidarə olur-olsun, siyasi cinayət olmuşdur və olacaqdır. Bunun müqabilinə, əlbəttə, tənbeh və cəza dəxi lazımdır. Fəqət çalışmalıdır ki, tənbeh və cəza inzibat (administrativni) qaydada olub ədliyyə üzərinə, həm də hürriyyət əsaslarına müvafiq bir surətdə olsun. Binaənileyh [ona görə], Ədliyyə Nəzarəti bu qanunun tezliklə qəbul və təsdiqini rica edir. Ləvayehi-qanuniyyə [Qanun layihələri] komissiyası bu layihəni bəzi təshih və təbdil [düzəliş və dəyişiklik] ilə qəbul etmişdir. *(Bu xüsusları da qeyd edir. O barədə dəxi sabiq nömrələrimizdən birisində vardı.)*

Ağamalıoğlu Səməd ağa (Hümmət) -

Bu qanunun tamamilə hürriyyət əleyhinə olduğunu, bununla əldə etmiş olduğumuz bu balaca (!) hürriyyətin də kəsilməsi istənildiyini və bu qanun qəbul ediləcək olarsa kimsəyə bir yerə toplaşmaq, danışmaq, yazmaq və sairə imkanı verilməyəcəyini göstərərək, layiheyi-qanuniyyənin əleyhinə bulunur.

[Rza bəy] Ağabəyov (Müsavət) -

Biləks [əksinə], bu qanunun hürriyyət əsaslarına zidd olmamaqla bərabər, dövlət əsasını müdafiə və Azərbaycan fikri düşmənləri ilə bir qanuni mübarizə vəsiləsi [vasitəsi] olduğunu isbatla, layiheyi-qanuniyyəni müdafiə edir.

Əhməd Cövdət (Hümmət) -

Üsyançılar və dövlət əsası əleyhinə işləyənlərə mübarizə etmək və bu xüsusda müəyyən qanunlar vermək lazım olduğunu əsasən etirafı [qəbul etməklə], fəqət bundan qabaq qəbul edilməli bir çox qanunlar olduğunu qeyd və binaənileyh hələlik bu qanunun qəbulunu təxirə salmağı təklif edir.

Rəsulzadə Məhəmməd Əmin (Müsavət) -

Səməd ağaya cavabən deyir ki, bu qanunla sizi danışmaq hürriyyətindən məhrum etmək istənilməyir, zira sizlərin danışqlarından dövlət əsasına qorxu yoxdur. Olsa da sizin danışqlarınız müqabilinə danışqla da mübarizə edilər.

Bir də burada hürriyyətdən bəhs edildi. Fəqət bizcə hürriyyət qanunsuzluqdan ibarət deyildir. Hürriyyət o demək deyildir ki, heç bir qanun və qayda olmasın, kim nə bilir etsin. Əgər hürriyyət bundan ibarət olsa, öylə bir qanunsuzluq, o dərəcə şiddətli bir anarxiya çıxar ki, siz özünüz də monarxiya arzu edərsiniz.

Hürriyyət yaxşı şeydir. Fəqət onun bir əndazəsi, bir həddi vardır. İştə böylə qanunlar cümhuriyyətin əsaslarını müdafiə və öylə çıxışların qabağını almaq üçündür. Səməd ağanın əndişəsi isə fəzlə qorxudur. Öz kölgəsindən ürkməkdir.

Bir də Əhməd Cövdət qanunu lazım bilir, fəqət təxirini tələb edir.

Siz bilirsiniz ki, dövlət və hökumət əleyhinə müəyyən cərəyanlar var, siyasi cinayət dəxi var və olur. Binaileyh [ona görə], şübhəsizdir ki, bunun müqabilinə tənbeh, cəza dəxi olmalıdır. Fəqət cinayətin təqibi bir məmur, bir qubernatora həvalə edilərsə, yaqin ki, öz bildiyi və istədiyi kimi rəftarda bulunacaq, arzu etdiyi cəzanı tətbiq və təşmil [şamil] edəcəkdir.

Amma qanun qəbul və hər şey qanuna rücu edilərsə [yönləndirilərsə], vətəndaşlar məmur istibdadından məhfuз [qorunmuş] və hürriyyəti təmin edilmiş olar. Binaileyh, bu qanunun vaxtı deyil demək olmaz. Əsl vaxtıdır. Bir də Əhməd bəy və sairləri özləri sosialist olduqları halda, bilməm ki, sosialist Ədliyyə nazirinin lazım bilmiş və mənfəətinə qane olaraq təqdim etmiş olduğu qanunu nasıl olur ki, rədd edirlər? Qanunun qəbulunun vaxtıdır və mən qəbulunu təklif edirəm.

Əhməd Cövdət - Məhəmməd Əminə etirazla qanundan deyil, qanunun tətbiqi əsnasında məmurların sui-istemal [sui-istifadə] edəcəklərindən qorxduqlarını bəyan edərək, çox məmurların bir çox sui-istemallarına işarə edir.

Muxtar Əfəndizadə - Səməd ağanın əndişəsini məmurların sui-istemallarına [sui-istifadələrinə] istinad edərək bu xü-

susda onu haqlı görür. Fəqət bununla bərabər, qanunu qeyri-məqbul görməyərək, təxirini də lazım bilməyir və maddə-maddə müzakirəsində tənqid etmək üzrə qanuna baxılmasını təklif edir.

Səfikürdlü Aslan bəy (Ədliyyə naziri) - Bu layihə dəfəatla [dəfələrlə] Məclisi-Məbusan məsaili-yövmiyyəsinə [gündəliyinə] daxil olmuş, fəqət müzakirə edilməmişdir. Bu gün də müzakirə ediləcəyinə mənim ümidim yox idi. Ona görə də cavab verməyə hazırlaşmadım. Fəqət bununla bərabər, bu xüsusda bir neçə söz demək istədim.

Mən böylə görürəm ki, burada sui-təfəhhüm [yanlış anlama] olmuşdur. Zira bu layiheyi-qanuniyyədə qorxulacaq bir şey yoxdur. Doğrudur, hər firqənin qanunu tənqid etməyə ixtiyarı vardır və mən sosialist olduğum üçün təqdim etdiyim layihəni yoldaşların tənqid etməsinə Məhəmməd Əmin nahaq yerə təhəmmülsüzlük [dözümsüzlük] göstərir. Mənim hər sözümlü sosialist yoldaşlarım bilətiraz [etirazsız] qəbul etməyə məcbur deyildirlər və tənqid etmək onların haqqıdır. Kaş ki, hamı sözlərimi və təkliflərimi Məhəmməd Əmin böylə qəbul və müdafiə edə.

(Məhəmməd Əmin (yerindən) - Bu kimi təkliflərinizi həmişə müdafiə edəram.)

Fəqət bununla bərabər, təqdim olunan layiheyi-qanuniyyədə qorxulacaq bir şey yoxdur. Biləks [əksinə], bu qanunla vətəndaşlara bütün hürriyyətlər təmin edilir və cəzalar çox yüngülləşdirilir. Bu qanunla vətəndaşlara çox rəhmlər edilmişdir. Məsələn 99 və 100-cü maddələr götürülmüşdür. Halbuki o maddələr si-

yasi cinayət müqabilinə asılmaq barəsində idi. Və yalnız bu maddələr deyil, ümumiyyətlə ədliyyə qanununda asılmaq, edam haqqındakı qanunların həpsi götürülmüşdür. Bir çox sair maddələr dəxi vardı ki, 10 il, 8 il, edam cəzası təyin edirdi, onlar da yüngülləşdirilmişdir. Lakin hürriyyət əsası qoymaq, edam cəzasını götürmək, ağır cəzaları yüngülləşdirməklə bərabər məmləkətdə siyasi cinayətlərə qarşı cəza qanunu olmaq lazımdır. Bu barədə indi bizdə tam mənası ilə qanunsuzluqdur. Kim nə istəsə edir. Hənkəki məmur da nə kimi cəza istəsə verir. Böylə qanunsuzluqdan, qüsur, nöqsanlı qanun yaxşıdır. Bu surətlə, burada qanunun lazım olmadığını iddia etmək olmaz. Nöqsanıdan bəhs etməlidir. Halbuki, məncə, bu qanunun heç nöqsanı yoxdur. Hələ mən böylə güman edirdim ki, bu qanun barəsində heç danışıq olmayacaqdır. Olsa-olsa burada ancaq 129-cu maddə barəsində danışıq və etiraz ola bilərdi. Sair maddələr isə məncə bilaetiraz qəbul və təsdiq edilməli idi.

Bir də, Səməd ağa hürriyyəti-kəlamdan [söz azadlığından] məhrum olmaqdan qorxur. Halbuki bu qanun hürriyyəti-kəlamı heç də təhdid və məhdud etməyir. Burada təhdid varsa ancaq qan tökməyə, talana dəvət edən, talançılıq edənələrə qarşı maddələr var. O yerdə ki, qan, qətl, qarət, xəsarət təhdidi yoxdur, hürriyyəti-kəlam təmin edilmiş olur. Bu maddələr ancaq o adamlara qarşıdır ki, xalq “gedək qıraq, dağıdaq, kənd basaq” və sairə kimi işlərə dəvət edə. İştə bu qanunla böylə hərəkətlərin önü alınmaq istənilir.

Bir də, böylə qanundan heç vaxt qorxmamalıdır. Çünki əgər hökumət şiddətli tədbirlər görmək istərsə, idareyi-örfiyyəyi-əsgəriyyə [fövqəladə hərbi rejim] elan edə. Qanun pozular və əleyhdarlarına istədiyi kimi cəza verə bilər, siyasi düşmənlərinə qarşı hər cür tədbir görə bilər. Bundan əlavə, bu saat vayenni palajeniya [hərbi vəziyyət] var, demək, bu qanun hələ bir müddət heç tətbiq edilməyəcəkdir. Binaileyh bu qanundan qorxmaq lazım gəlməz və mən onun eynilə qəbulunu təklif edirəm.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

(Azərbaycan radio mövqifi tərəfindən alınmışdır)

(Bolşevik xəbərləri)

Aland adaları haqqında

“Nationaltidende” xəbər verir ki, İsveç və Finlandiya dövlətləri Aland adalarının təsliminə protesto izhar etmişlərdir [bildirmişlər].

Macarıstanda

Budapeştdən xəbər verirlər ki, baş vəzir [Stefan] Fridrix əski Parlamanın dəvət edilməsini təklif edir. Parlaman üç gün iniqad edərək [toplaşaraq] ümuri-idarəni [idarə işlərini] Şurayi-Dövlətə mühəvəvəl etməlidir [Dövlət Şurasına tapşırılmalıdır].

Səfərbərlik

Vladimir - Fəhlə və Qırmızı ordu nümayəndələri qərar çıxarmışlar ki, firqə

üzlərinin 50 faizini, Sənətkarlar ittifaqının 25 faizini, Kommunist ittifaqının 10 faizini və hökumət üzvlərinin 25 faizini 3 gün ərzində Qırmızı orduya cəlb etsinlər.

Həbs

Münhen bolşeviklərinin lideri Livbien Vyanada həbs edilmişdir.

Denikin nümayəndəsi

Helsinqfors [Helsinkiyə] Denikin nümayəndəsi vürud edərək [gələrək] Denikin hökumətinin Finlandiya və Lehistan [Polşa] istiqlalını təsdiq edəcəyini bəyan etmişdir.

(Müttəfiqin [Müttəfiqlər] heyəti radio xəbərləri)

Azərbaycan və Gürcüstan heyətləri

Roma - Bu yaxın günlərdə Azərbaycan və Gürcüstan heyəti-müməssiləsinin vürudu [səlahiyyətli heyətinin gəlişi] İtaliyada bəklənir.

Albaniya üsyanı haqqında

Roma - Albanların italyanlara qarşı üsyan etmək xəbərlərinin əslsiz olduğu işar edilməkdədir [bildirilməkdədir].

Romaniya və Almaniya

1887-ci sənədə əqd edilmiş [imzalanmış] Almaniya-Romaniya gizli müahidəsinin [sazişinin] məzmunu nəşr edilmişdir. Müahidə mövcubincə [sazişə əsasən], Şərqi Romaniyada Almaniya nüfuzu təmin edilmiş imiş. Müahidənin nəşr edilməsi Romaniya əfkarı-ümumiyyəsinə [ictimaiyyətinə] pək müztərib edərək [narazı salaraq], Almaniya tərəfdarlarına böyük bir

zərbə endirmişdir. Almaniya tərəfdarı olan romaniyalılar Romaniya hökuməti ilə Müttəfiqlər arasında zühura çıxmış soyuqluqdan istifadə ilə Romaniya xarici siyasətini almanlar mənfəətinə çevirmək istəyirlərmiş.

SÜLH ƏTRAFINDA

Parisə dəvət

Sülh şəraitini kəndilərinə təslim etməkdən ötrü Macarıstan sülh mürəxxəsləri [nümayəndələri] Parisə dəvət olunmuşlardır.

Fon der Qolts

[Rüdiger] fon der Qoltsun geri çağırılmasını tələb edən Müttəfiqlər [Müttəfiqlər] notasına Almaniya hökuməti bu vaxta qədər cavab verməmişdir.

Sülh müahidəsi və İtaliya

Fransa Senatı Almaniya müahidəsini [sazişini] baxmağa şüru etmişdir [başlamışdır]. Bu həftə içində müahidə imza olunacaqdır.

Müahidə haqqında Fransa Məclisi-Məbusanının qərarı

İtaliya Şurayı-Vükəlası [Nazirlər Şurası] krala müraciət edərək, Versay müahidəsini təsvib [təsdiq] etməsinə rica etmişdir. Məşrutə şəraiti mövcubincə [Konstitusiyalı idarənin şərtlərinə əsasən], kralın Parlament tətili zamanında ona ixtiyarı vardır.

Sülh müahidəsi Fransa Senatında

Versay müahidəsi haqqında Fransa Məclisi-Məbusanı üç qərar çıxarmışdır.

Əvvəlinci qərar budur ki, Məclisi-Məbusan Sülh komissiyası Almaniya və müttəfiqlərini tərksilah etmək və yeni ləvazimati-hərbiyyə [hərbi ləvazimat] emal etməyə onlara meydan verilməməsi üçün tədabirdə bulunmaq [tədbirlər görmək] təklifini Dövəli-Müttəfiqə və mötəlifə [Müttəfiq və razılığa gəlmiş dövlətlər] hökumətlərinə edəcəkdir.

Sosialistlərin təklifi ilə hökumət və komissiya tərəfindən müdafiə edilən ikinci qərar odur ki, Məclisi-Məbusan Fransa hökumətini Vilson ilə etilaf etməyə [razılığa gəlməyə] dəvət edir. Vilson konfrans çağıracaq və Cəmahiri-Müttəfiqə [Birləşmiş Ştatlar] müahidəni imza edən kimi Cəmiyyəti-Əqvam [Millətlər Cəmiyyəti] dəvət ediləcək və sonra Cəmiyyətə Fransa mürəxxəsləri [səlahiyyətli nümayəndələri] göndəriləcək ki, Cəmiyyəti-Əqvam Məramnaməsinin 7-ci fəslinə mütabiq, mürur ilə [vaxt keçdikcə] tərksilah etmək tədbirlərinə başlanılsın və o yol ilə də ümumi tərksilah məsələsi tətbiq edilə bilsin.

Vinsent Oriolun təklifi və Sülh komissiyasının müdafiəsi ilə qəbul edilən üçüncü qərar ondan ibarətdir ki, Məclisi-Məbusan hökumətə təklif edəcək ki, maliyyə işlərinə aid məsələlər haqqında Dövəli-Müttəfiqə və mötəlifə ilə müzakirata başlasın ki, Almaniya hökuməti təxribat və xəsarətlərin əvəzini tez zamanda əda etmək [qaytarmaq] üçün məcbur edilsin və əlavə, təxrib edilən yerləri təcili olaraq təmir etsin və Dövəli-Müttəfiqə öhdəsi üzərinə müharibə nəticəsi olaraq tərəttüb edən vəzaifi [öhdəsinə düşən vəzifələri] ifa etmək üçün etilaf [razılıq] hasil edilsin.

Vilsonun xəstəliyi

Vilson şəfayab olmamış [sağalmamış]. Əhvalı vəxim [qorxulu] deyilsə də, fəqət ciddidir.

Camal paşanın müxtirəsi

“Zeit” qəzetəsi Türkiyənin sabiq Suriya baş komandanı [Əhməd] Camal paşanın müxtirəsini [müraciətnaməsini] dərc etmişdir. Müxtirədə Türkiyənin Müttəfiqlərə qarşı müharibədə iştirak etməsi ilə bir günah işləmədiyini Camal paşa əvvəlcə müdafiə edərək deyir ki:

“Erməni qətlində mən məsul deyiləm. Bu yaxın zamanda səhneyi-mətbuata [mətbuat səhnəsinə] çıxacaq xatirəmdə Türkiyə siyasəti haqqında mən geniş məlumat verəcəyəm kimi, erməniləri daima müdafiə etdiyimi və onları bir çox təhlükələrdən xilas etdiyimi də sübutlarla göstərəcəyəm.”

Camal paşa müharibə zamanı Suriyadakı fəaliyyəti haqqında və ermənilərə olan əlaqəsi xüsusunda orada olan işveçləri, amerikalıları, ingilisləri və fransızları şahid göstərir. O, etiqad edir ki, Tələt və Ənvər paşalar da erməni qırğınında əlaqədar olmadıqlarını isbat edəcəklərdir.

QƏZETƏLƏRDƏN

Bolşeviklərin təslimi

İstanbulda nəşr olunan “İstanbul” qəzetəsi Vaşinqton dəvairi-rəsmiyyəindən [rəsmi dairələrindən] xəbər verir ki, Rusiya Şura hökuməti hökumət başından çəkilərək təslim olmaq üçün müzakirata şüru etməyə [başlamağa] aşağıdakı şəraitlə hazırdır:

Şura üsulunu ləğv və qızıl [qırmızı] təhdidat və edamları qət edərək [dayandıraq], bolşevik başçılarından 12 adama və o cümlədən Lenin, Trotski, Zinovye və Cənubi Amerikaya əzimet etmək [getmək] üçün azadə yol verilsin.

Ehtimal edirlər ki, bolşeviklər bu təkliflərlə Müttəfiqin [Müttəfiq dövlətlər] siyasilərinə deyil, bitərəf dövlətlər nümayəndələrinə müraciət edəcəklərdir.

Rusiya siyasi müraciəti Tehrandə

Petrovsk - “Rossagent” xəbər verir ki, Tehrandə olan Rusiya siyasi müraciəti [nümayəndəsi] Minorski Parisdə olan Rusiya nümayəndəsi Sazonovun nəzdinə əzimet etmişdir [getmişdir]. Tehrandə olan Rusiya siyasi heyəti məsarifətini Omsk hökuməti verir. Omsk hökuməti ilə heyət arasında daimi teleqraf müxabirəti da [rabitəsi də] vardır.

Toplanmışlar

Varşava - Sabiq Veliki knyaz [Böyük knyaz] Nikolay Nikolayeviç Kopenhagen [Kopenhagendən] Stokholma vürud etmişdir [gəlmişdir].

- Bolşevizmlə mübarizə məsələlərinə aid general Yudeniy yeni təşkil edilmiş Qərbi Rusiya hökuməti rəisi [Stepan Georgiyeviç] Lianozov və getman Skoropadski iştirakı ilə bir müşavirə də yapmışlardır.

Bolşeviklərin həzimetə

Şimal-qərb cəbhəsində bolşeviklər həzimetə [məğlubiyyətə] düşərək olub, təcili surətdə ricət etmədədirlər [geri çəkilmədədirlər]. Rəsmi olaraq xəbər verirlər ki, Qırmızı ordudan bir çox əsir düşüb, xeyli

mitralyoz və mühimmatı-hərbiyyə [hərbi ləvazimat] zəbt edilmişdir. [Aleksandr Pavloviç] Rodzyanko ordusu Pskovun 5 fərsəx məsafəsinə yetişmişdir.

CÜMƏ GÜNKÜ MÜXTƏLİF XƏBƏRLƏR

Yeni Türkiyə Kabinəsi

İstanbul - Türkiyədə yeni Kabinə təşkil edilmiş, Əli Rza paşa Sədrəzəm [Baş nazir] və Mustafa Rəşid paşa Xariciyyə naziri təyin edilmişlərdir. Sultan həzrətləri iradəyi-səniyyə [ali fərman] ilə Kabinəyə müraciət edərək, seçkilərə şüru ilə [başlamaqla], Parlaman dəvət edilməsini əmr və fərman buyurmuşlardır.

Mərakeşdə

Mərakeş çətəçiləri [silahlı dəstələri] ispanlara təslim olurlar. Müsadimələr [toqquşmalar] əsnasında mərakeşlilər bir çox tələfat vermişlərdir.

İran şahı

İran şahı gizli olaraq Parisə vürud etmişdir [gəlmişdir].

Vilsonun səhhəti

Vilsonun kəsbi-afiyət [sağalmaqla] üzrə olduğunu ixbar edirlər [xəbər verirlər].

Moskvada həyəcan

Dabravol mənabeyindən [mənbələrinə] xəbər verirlər ki, general Şkuro ordusu tərəfindən Voronej işğal ediləndən bir qaç gün irəli oraya vürud edənlərin [gedənlərin] işarətinə nəzərən [bildirdiklərinə görə], Moskva fəvqəladə bir həyəcan

icindədir. Kursk süqutu ilə amiral Kolçak ordusu hücumu keçəndən sonra həyəcan gündən-günə kəsbi-şiddət etmədə [şiddətlənməkdə] imiş.

General Baratov əvəzinə

Petrovsk - Gürcüstan və Azərbaycan ilə müzakirət aparmaq üçün general Baratov əvəzinə general Voskresenski təyin edilmişdir.

Türkiyə Kabinəsinin istefası

Batuma yetişən mövsuq ixbarata nəzərən [etibarlı xəbərlərə görə] Damad Fərid paşa Kabinəsi istefa vermiş və istefa dəxi sultan həzrətləri tərəfindən qəbul olunmuşdur. Yeni Kabinə təşkilinin İsveçrəyə əzimet etmiş [getmiş] Əhməd Rza bəyə həvalə ediləcəyini [təşvirlənəcəyini] söyləmədədirlər.

Almaniyada

Almaniya məbusu Otto Vimer Berlinə bəyan etmiş ki, Almaniyanın böhranı artıq keçmişdir.

Harbord və Haskellin əzimetə

Amerika siyasi nümayəndəsi general Harbord və Zaqaqaziya Baş komissarı müsyö Haskell Avropaya əzimet etmişlərdir [yola düşmüşlər].

TÜRKİYƏDƏ

(İstanbul qəzetələrindən)

Bəyannaməyi-hümayun

Sultan tərəfindən Sədrəzəm [Baş nazir] namına böylə bir bəyannamə verilmiş və vilayətlərə təbliğ edilmişdir:

“Bu günlərdə Anadoluda sərzədeyi-zühur olan [baş göstərən] əhval və hərəkətin səfəhatı məhəllərindən vürud edən [mərhələlərinin cərəyan etdiyi yerlərdən gələn] teleqrafnamələrdən vasili-səm'i-ittilamız olmuşdur [qulağıımıza xəbər gəlib çatmışdır]; bu hali-əsəf-iştemal [təəssüf doğuran bu hal] ilə onu təqib edən vəqayeyifəcianin [faciəli hadisələrin] və Anadolu vilayəti-şərqiiyyəsi [Şərq vilayətləri] müqəddəratı haqqında işə edilən rəvayətin [yayılan rəvayətlərin] əfkari-əhalidə [əhalinin düşüncəsində] hasil eylədiyi təsirat [təsirlərin] nəticəsi olub, vüquat və şayiati-məzkurədən [deyilən hadisələrdən və şayiələrdən] bilcümlə əfradi-əhalimizlə [bütün xalqımızla] bərabər qəlbimizdə hüsula gələn təsirat pək əmiq [dərin] və hüquqi-dövlət və millətin siyanəti əmrində sərfi-mahasəli-qeyrat etmək [dövlətin və millətin hüquqlarının qorunması işində əlimizdən gəldiyi qədər səy göstərmək] cümləmiz [hamımız] üçün pək təbii isə də, şu animühümdə [bu mühüm anda] hökumət və millətə tərətüb edən [düşən] vəzifə təşəbbüsəti-məquleyi-siyasiyyə [ağıllı siyasi addımlar] və ittihadı-arayı-ümumiyyə [hər kəsin həmrəy olması] ilə mühafizəyi-hüquqa [hüququmuzu qorumağa] çalışmaqdan ibarətdir.

Hökumətimizin təqib etdiyi siyasət nəticəsində İzmir fəcayesi [faciələri], Avropa düvəl və miləli-mütəməddinəsini nəzəri-diqqət və məvəddətini [Avropanın mədəni dövlət və millətlərinin diqqətini və məhəmətini] cəlb ilə məhəllinə [yerinə] bir heyəti-məxsusə [xüsusi bir heyət] ezam və bitərəfanə təhqiqaqatə ibtidar olaraq [başlanaraq], ənzari-mədəniyyətdə [mədənilərin gözündə] haqqımız təzahür etməkdə bu-

lunduğu və Anadolu vilayati-şərqiyyəsinə dair olan rəvayət və şayiata qarşı da hökumətə hər dürlü təşəbbüsdən xali qalınmayıb [əl çəkilməyib], zətan vəhdəti-milliyəmizi ixlal edəcək [milli birliyimizə xələl gətirəcək] heç bir qərar və təklif olmadığı halda, daxili-məmləkətdə asayiş və inzibati səqtədar [pozan] və nüfuzi-hökuməti xələldar eyləyəcək [hökumətin nüfuzuna zərər verəcək] hər günə [hər cürə] hərəkət və əfradi-millət beynində təfriqə və şıqaqı müəddi olacaq [millətin fərdləri arasında ikitirəlik və ixtilafa səbə olacaq] hər dürlü təşəbbüsdə dövlətimizin mənafeyi-əsasıyyə və həyatıyyəsi ilə qabili-təlif deyildir [əsas və həyatı mənafeyi ilə uyğun gəlməməkdədir].

Bəzi kimsələr tərəfindən məmləkətin vəziyyəti-həqiqiyyəsi təbdil [həqiqi vəziyyəti dəyişdirilərək] və guya əhali ilə hökumət arasında müxalifət vücudu [olduğu] elan edilərək, haqqımızda Avropa əfkari-ümumiyyəsinin təğlit qılınması [ictimaiyyətinin yanıldılması] mənafeyi-aliyyəyi-məmləkəti [ölkənin ali mənafeyini] külliyyəni rəxnədar edə [tamamilə poza] biləcəyi kimi, bilvücuş şayani-təəssüf olan [bir çox baxımdan təəssüfə layiq] bu hal şəraiti-qanuniyyə dairəsində [qanunun şərtləri dairəsində] bir an əvvəl icrasını arzu eylədiyimiz intixabatı da [seçkiləri də] düçari-təxirat edərək [gəcikdirərək], sülhün təqərrüb etməkdə [yaxınlaşmaqda] bulunduğu bir sırada vücudu labüd olan heyəti-məbusanın ictimasını təviq [Parlament heyətinin toplaşmasını təxirə salacaq] və bu üz-dən hökumətin müşkülətini təzyid eyləyəcəkdir [çətinliklərini artıracaqdır].

Bu gün ümum əfradi-millətdən intizarım [millətin bütün fərdlərindən gözlədiyim], hal və mövqenin nəzakətini biltəq-

dir [vəziyyətin və məqamın həssaslığını qiymətləndirərək], mühafizəyi-sükun və etidal [asayiş və təmkinin qorunması] və ehkəmi-qəvaninə və əvamiri-hökumətə təmami ittiba ilə [qanunların hökmlərinə və hökumətin əmrlərinə tamamilə tabe olmaqla] məmləkətin intizam və asayişini müxill [pozan] hərəkətdən ictinab eyləmək [hərəkətlərdən qaçmaq] və bu surətlə qəribən [yaxın zamanda] sülh müzakirəsinə dəvət olunacaq Osmanlı mürəxxəsləri [səlahiyyətli nümayəndələrini] Konfrans müvacihəsində [qarşısında; gözündə] millətlə həmahəng olaraq isbatı-mövcudıyyət [özlərini göstərmələrini təmin] edə bilməkdir.

Altı buçuq əsrdən bəri Avropa müvəzinəsində [balansında] bir amili-mühüm [vacib bir amil] olan dövlətimizin vəhdət və təmamiyyətini [birlilik və bütövlüyünü] və milləti-Osmaniyyənin vəq [vüqar] və heysiyyətini təmin edəcək bir sülhə qəribən nailiyyətimizi [yaxın vaxtda nail olacağımızı] əltafi-sübhaniyyədən [Sübhanın, yəni bütün qüsurlardan uzaq olan Allahın lütfündən] ümid etməkdəyəm. Düvəli-müəzzəmənin hissiyyəti-nisfətkaranələri [böyük dövlətlərin ədalətə müvafiq hissləri] və həqiqətə getdikcə nüfuz etməkdə olan Avropa və Amerika əfkari-ümumiyyəsinin [ictimaiyyətinin] etidalpərvərliyi [mötədilliyi; təmkinini] də bu ümidimi də tövsiq eyləməkdədir [gücləndirməkdədir].

Hökumətin hər dürlü müşküləti-daxiliyyədən məsun qalaraq təqviyyəsi [daxili problemlərdən uzaq qalaraq gücləndirilməsi] və məmləkətimizin hər tərəfdən ehkəmi-qəvaninə [qanunların hökmlərinə] hərfiyyəni riayətlə sünufi-təbəəmizin məhfuziyyəti-hüququ [vətəndaşlarımızın bütün sınıflarının hüquqlarının qorunması] əxəssi-

amalıımız [başlıca məqsədimiz] olub, heyəti-hökumətimizin də bu babdakı [bu barədəki] amali-hümayunumuzu [uca məqsədimizi] tamamilə rəhbəri-hərəkət ittixaz edəcəyinə [hərəkətlərində rəhbər tutacaqlarına] əminəm.

Şu əfkar və əməli-xalisanəmizin [bu səmimi fikirlərimizin və hərəkətlərimizin] məmləkətimizin hər cəhətinə nəşr və təmimi [yayılməsi və elan edilməsi] ilə sədaqət və həmiyyətərləndən [qeyrətlərdən] mütməin [əmin] olduğum bilcümülə əfradi-millətimin səm'i-ittilasına isalını iradə edirəm [millətimin bütün fərdlərinin qulağına çatdırılmasını əmr edirəm].”

24 zilhicca [1]337 və 20 eylül [1]335
Məhməd Vəhidəddin

Türkiyə və İngiltərə

Türklər ingilislərə etimad edirlər.

12 ağustos tarixi ilə “Tayms” qəzetəsində Edvar Atkin imzası ilə atidəki [aşağıdakı] məktub oxunmuşdur:

“Türkiyədə gizli və qeyri-mər'i [görünməz] qüvvətlər” ünvanı ilə qəzetənizə dərc etdiyiniz məqalə, Türkiyədəki səlahiyyət-dar mənabədən [mənbələrdən] alınıb, Türkiyə vəziyyəti-hazirəsinin [hazırkı vəziyyətinin] İngiltərəcə məmaliki-Osmaniyyə məsələsində fəal və əzmkar bir tövr və vəz əxzinə [yer tutmağa] hər zamandan ziyadə müsa'id olduğu mərkəzində bulunan məlumatı tamamilə təyid edəcək [gücləndirəcək] bir mahiyyətdədir. Əsasən zabit sifətini haiz olub [daşıyıb], Asiyayi-Osmaniyyədəki [Osmanlı Asiyasındakı] bütün sünufi-əhalinin [əhalinin bütün siniflərinin] etimadını qazanmış olan ingilis konsullarının ən faydabəxşi, fəaliyyətinə – ki, islahatı-idarəyə [idarə islahatına] və tənsi-

qati-ədliyyədə [ədliyyə sistemindəki nizam-lamalarda] valilər ilə mütəsərriflərə [canişinlərə] yardım etməkdən ibarət idi, – an-sızın xatimə çəkməklə [birdən-birə son verməklə] 1881-də lord Qrenvilin irtikab etdiyi ağır xətai-siyasi [yol verdiyi ağır siyasi səhv] bu gün belə təmir oluna bilər. Bugünkü türklər İngiltərəyə sair hər hankı digər bir dövlətdən ziyadə etimad edirlər. Mütərəddid [tərəddüdlü, qərarlı] bir siyasət Şərqdəki nüfuzumuzun zə'fini intac edəcəkdir [zəifləməsi ilə nəticələnəcəkdir].”

Amerika və Ermənistan

Amerika vəkaləti qəbul edəcəkmə?

Amerika siyasiyyunundan [siyasətçilərindən] biri Nyu-Yorkda müntəşir [nəşr olunan] “Nyu-Armeniya” qəzetəsində yazdığı bir məqalədə Amerikanın Ermənistan vəkalətini qəbul edib-etməyəcəyi məsələsini təşrih [şərh] etmiş və şu yolda bəyanatda bulunmuşdur:

“Amerika, hər halda, kəndisinə təklif olunan vəkalətləri qəbul edəcəkdir. Amerika ilə İngiltərənin bu məsələ haqqında bəslədiyi əfkar yek-digərinə təvafüq etməkdədir [fikirlər bir-birinə uyğun düşməkdədir]. Ermənistanın vəkaləti Amerikaya tövdi edilmək [tapşırılmaq] istənir. Zira Amerika iqtisadi məsuliyyətləri qolayca dəröhdə edə [öhdəsinə ala] bilər. Əhvali-hazirədə Amerikadan başqa heç bir hökumət yeni təşəkkül edən Ermənistan hökumətinə, mənabeyi-sərvətindən [sərvət mənbələrindən] istifadə etmək istəməksizin iqrəzətdə bulunammaz [borc verə bilməz].

Əgər Amerikadan başqa bir hökumət Ermənistanın vəkalətini dəröhdə edərsə,

məzkur [adı çəkilən] hökumətə mənsub bir xeyli əfrad [insanlar] mədən, şöməndüfər [dəmir yolu] və sairə imtiyazları əldə etmək üçün Ermənistanı qoşacaqlardır. Hər halda, bir məmləkətin vəkalətini dərhəddə edən bir hökumət heç bir mənfəəti-məxsusə [xüsusi mənfəət] təqib etməməli.

Bu səbəbdən dolayı əlyövüm [bu gün] Ermənistanda bulunan Amerika heyəti hökuməti-müvəqqəti 20 sənə zərfində yeni Ermənistan hökumətini tənsiq [qaydaya salmağı] və kəndi-kəndini idarə edə biləcək bir hala vəz etməyi [bir hala gətirməyi] kəndisinə bir şərəf ədd [hesab] eyləyəcəkdir.

Amerikada Ermənistanın vəkaləti məsələsinə dair sərd olunan [irəli sürülən] etirazlardan başlıcası, Amerikanın qeyri-müəyyən bir zaman üçün Ermənistanda qüvveyi-əsgəriyyə [hərbi qüvvə] bulundurmaq məcburiyyətində qalacağı keyfiyyətidir. Halbuki zəttən Ermənistanın müntəzəm bir ordusu var və bu ordu məmləkətin təmini-asayişinə kifayət edə bilər. Ən mühüm məsələ mühacirlərin bir an əvvəl yerlərinə övdət edib [qayıdıb] çalışmağa başlamasıdır. Olsa-olsa bidayətdə [başlanğıcda] Ermənistanı ancaq bir ələy Amerika əsgəri göndərilə bilər.”

* * *

Londradan bildirildiyinə görə, yaxında bir Amerika heyəti-məxsusəsi [xüsusi bir heyəti] Ermənistan ilə Mavərayi-Qafqaziyyəyə mütəvəccihən [Zaqafqaziyyəyə] yola çıxacaqdır. (Teleqrafnamənin məbədi [ardı] qarışmışdır.)

“İstiqlal”

Şəfiq paşanın raporları

Süleyman Şəfiq paşa Ziya bəylə birlikdə əhvalını təhqiq etmiş olduğu məhəllərdəki [yerlərdəki] məşhudatını [müşahidələrini] hənuz bir rapor surətində təsbit eyləməmişdir. Şəfiq paşa səyahət etdiyi yerlərdə məshudu olan asari-intizamdan [gördüyü nizam-intizam əsərlərindən] məmnun görünməkdə və intixabatın [seçkilərin] bir an əvvəl icrası zimmində [məqsədilə] əhaliyə təbliğatda bulunduğunu bəyan etməkdədir. Mümaileyh [adı çəkilən şəxs] Antalya həvalisinə [ətrafına] əzimet eyləməmiş [getməmiş] olmasının su-i-təfsir [yanlış şərh] edilməkdə olduğu sualına da, o həvaliyə əzimetə həcat qalmamış olduğu cavabını vermiş və Adanada mükəmmələn intixab yapıla biləcəyi, hətta İzmirin də intixabata iştirak edəcəyini əlavə söyləmişdir.

Sükunət bərkamaldır

Hərbiyyə naziri Süleyman Şəfiq paşa “Sabah” mühərririnə atıdiki [aşağıdakı] bəyanatda bulunmuşdur:

“Anadoluda asayiş bərkamaldır [qaydasındadır]. İzmir cəhətində əvvəlcə vüqu bulan təbii müqavimət hərəkətləri istisna edilərsə, heç bir tərəfdə əhali hökumətə qarşı sidq və sədaqətdən ayrılmamışdır. Anadoludan övdət etdikdən [qayıtdıqdan] sonra buradakı mübaliğəli şayiələri eşidincə, heyrat etdim. Əhali uzun bir hərbdən çıxmış, yorulmuş, şimdiki məişətini təmin ilə, zayıatını tələfi ilə [itkilərinin yerini doldurmaqla] məşğul bulunmuşdur. Ərzurum cəhətləri [tərəfləri] haqqında məlumatım yox. Məmləkət sükunətə möhtacdır. Mətbuat bu sükutu təmin etməlidir.

Nazim paşanın istefasının Anadolu əhvalı ilə və Abdulla paşanın əzimet etməməsi [getməməsi] ilə əlaqədar olub-olmadığını sorursunuz. Qətiyyəyən deyildir. Fəqət Abdulla paşanın 3-cü ordu müfəttişliyinə təyininə dair burada heç bir müamileyi-rəsmiyyə [rəsmi əməliyyat] yoxdur. Əsasən, bu müfəttişlik təşkilatı hər zamanına aid olub, şimdiki tətbiq edilməz.”

Vilsonun Babi-aliyə notası haqqında

Amerika rəisi-cümhuru [prezidenti] Babi-aliyə bir nota göndərmişdir. “İstiqlal” qəzetəsinin məlumatına nəzərən, Amerikanın doğrudan-doğruya Türkiyəyə nota göndərməsi Sülh Konfransında xoş bir təsir buraxmamış və müsyö Klemanso Konfrans namına Vilsona müraciət edərək: “Türkiyə Amerika ilə hali-hərbdə [müharibə şəraitində] olmadığı və binileyh mütarikə də əqd etmədiyi [ona görə, saziş də imzalamadığı] üçün Konfransın üzərindən aşaraq Türkiyə ilə doğrudan-doğruya müxəbirəyə [əlaqəyə] və ona bəzi məvaiddə bulunmasına [vədlər verməsinə] səlahiyyətədar olmadığını bildirmiş və Amerikanın bu təşəbbüsünü geri alacağı ümidini” izhar eyləmişdir [bildirmişdir].

Vilson Klemansoya göndərdiyi cavabnaməsində: “Amerikanın bütün dünyaya xitabən dərmian etdiyi [meydana qoyduğu] ümumi məvaiddə [vədləri] yerinə gətirməyi bir namus borcu bildiyini, binileyh Türkiyə haqqında 12-ci maddənin tətbiqini Sülh Konfransında müdafiə edə bilmək üçün bu müraciətə məcbur qaldığını” bildirmişdir.

Türkiyə məsələsi

“Nyu-York herald” qəzetəsi yazır:

“Sülh Konfransının təxir ediləcəyi haqqında verilən bəzi qeyri-rəsmi xəbərlərin əsl və əsassız olduğu meydana çıxır. Doğrudur, İngiltərə baş vəziri Lloyd Corc Konfransı təxir etmək məqsədilə Parisə gəlib yazın axırına qədər onun buraxılmasını təklif etmişdi. Etmişdisə də, lakin Amerika heyəti buna razı olmayıb, tezliklə Macarıstan və Türkiyə məsələlərinə baxılmağı təkid etmişdir. Amerika heyətinə Klemanso da şərik olmuşdur. Və bununla Lloyd Corc güzəştə məcbur edilmişdir.

İndi yəqindir ki, Türkiyə məsələsi bu yaxınlarda müzakirəyə qonulacaqdır. Türkiyə məsələsinin həlli Amerika Senatı tərəfindən mandatlar xüsusunda qəti bir rəy qəbul edilməsindən asılıdır.

Senatın bu barədə müəyyən bir fikri olmasa belə, Amerika heyəti Türkiyə məsələsində iştirak edəcəkdir.

Suriyə məsələsi haqqında Klemanso ilə Lloyd Corc arasında müvəqqəti bir etilaf [razılıq] vücuda gəlmişsə də, lakin Amerika heyəti məzkur [deyilən] məsələnin yenidən Sülh Konfransında baxılmasını israr edir. Çünki bunun Türkiyə məsələsi ilə böyük əlaqəsi vardır. Etilafın Amerika mənafeyinə zərərli olduğu halda heyət tərəfindən protesto ediləcəyi təhti-qərarə alınmışdır.”

- Yenə həmin qəzetənin yazdığına görə, Türkiyə ilə sülh əqdi Londrada vüqu bulacaqdır. Şayiata görə, Amerika Türkiyə mandatını öz öhdəsinə qəbul etməyəcəkdir. Və guya Amerikanın həmin qərarı Vilson vasitəsilə İngiltərə hökumətinə bildirilmişdir.

Trakiya məsələsi

“Tan” qəzetəsinin yazdığına görə, Sülh

Konfransın Ali Şurası yunan qoşunları tərəfindən Trakiyanın bir hissəsi[nin] işğal edilməsinə icazə vermişdir. Şərqi Trakiya məsələsi isə Trakiya və Türkiyə məsələsinin Konfrans tərəfindən həll edilməsinə qədər Müttəfiq qoşunları tərəfindən işğal ediləcəkdir.

ƏFQANISTANDA

Hind-əfqan müharibəsinin tarixçəsi

Hind-əfqan müharibəsinin tarixçəsini “Tayms” qəzetəsi bərvəchi-ati [aşağıdakı kimi] təsvir edir:

Hərb əfqan qitəatının [hərbi birliklərinin] keçən mayın 2-də, əvvəlcə “Afəridi” qəbaili [qəbilələri] ilə vüqu bulan müharibətdə [müharibələrdə] mühüm bir rol oynayan və ismi dəfəatla [dəfələrlə] zikr edilən Xeybər keçidinin civarında kain müttəddid nüqatdan [ətrafında yerləşən çoxsaylı nöqtələrdən] hind-əfqan hüduunu təcavüz etmələri ilə başladı.

Əmiri-sabiq [sabiq Əfqanıstan əmiri] Həbibullanın vəqeyi-qətlindən [öldürülməsindən] bəri (20 şubat [fevral] 1919) Əfqanıstan əhvalı İngiltərə üçün bir səbəbi-əndişə təşkil edirdi. Məməfih [bununla belə], əmiri-lahiqli [indiki əmir] Əmanulla Kabilə qüvveyi-hökuməti ələ aldığı zaman Hindustan hökumətinə qarşı hissiyyəti-dostanə bəslədiyini elan etdi. Fəqət onun əfal [əməlləri] və hərəkəti bu təminatına əsla təvafüq etməyirdi [uyğun gəlməyirdi].

Kəndisinin Hindustanda vaxt-vaxt zühur edən hərəkətin [baş göstərən hərəkətlərin] sürəti-mümkünə ilə təskinini [müm-

kün qədər sürətlə yatırdılmasını] təmin məqsədilə vəz [qoyulan] və nəşr olunan “Ravlat” nam [adlı] qanundan mütəvəllid ədəmi-xoşnudidən [irəli gələn məmnuniyyətsizlikdən] istifadə etmək və hətta Hindustanda bir qiyam çıxarmaq istədiyinə dair bəzi əmarələr [əlamətlər] əldə edildi.

Əfqan-hind hüduunun Hindustan cəhətindəki qəbail arasında bəzi tək-tük qiyamlardan başqa, Əmanullanın əsəri-təhriki [təhrikinin nəticəsi] olaraq Hindustanda heç bir hərəkəti-üsyaniyyə [üsyən hərəkəti] zühur etmədi. Binaənileyh [ona görə], bu xüsusdakı ümidləri tamamilə boş çıxırdı.

Hüdu mənəqəsindəki ingilis qüvəsinin [qoşunlarının] baş komandanı general ser Artur Barrett əfqaniləri Xeybər keçidindən tərd və ixrac [qovmaq və çıxarmaq] üçün dərhal tədabiri-laziməyə təvəssül [lazımı tədbirlərə müraciət] etdi. Landi-Kotal mövqifindən [stansiyasından] irəliləyən ingilis qüvvələri əfqan hüduunu keçərək Daqqa istehkamını işğal etdilər. Əfqanilər mayın 16-da Daqqaya qarşı qüvvətli bir təərrüz [hücum] icra etmişlərsə də, təhəzzümən [məğlub edilərək] geri püskürdülülər. Ertəsi günü ingilis ordusu müttəddid [çoxsaylı] təyyarələrlə düşməne hücum edərək onu ikinci bir məğlubiyətə uğratdı. Bu müharibədə bir ingilis süvari alayı pək cəsuranə hərəkətdə bulundu.

Bir qaç gün sonra ingilis təyyarələri Əfqanıstanın başlıca iki şəhəri olan Kabil və Cəlalabad üzərinə bir çox bomba atdılar. Bu bombardman əfqanilərin qüvveyi-mənəviyyəsini [mənəvi qüvvəsini] qırırdı.

Bu vüquatdan [hadisələrdən] sonra Əfqanıstan-Hindustan hüduunun digər bəzi nüqatında [nöqtələrində] və əzcümlə [o cümlədən] Bəlucistan hüduu üzərində bir miqdar əsgər təhşid etmiş [toplaşmış] və hətta Hindustanın ta şimali-qərbisində kain [yerləşən] Çitral həvalisinə [tərəflərinə] bir axın yapmışdır. Buna rəğmən əfqan ordusu ilə artıq ciddi müsadimələr [toqquşmalar] vüqu bulmadı.

Mayın 15-də əfqan hökuməti Hindustan hökuməti ilə müxəbirəyə [əlaqəyə] girişdi. Hindustan ordusu baş komandanı da Xeybər həvalisində bulunan ingilis məmuri-siyasisinə bir namə göndərdi. Aşkar idi ki, bu manevrədən məqsəd vaxt qazanmaq idi.

Mayın 24-də Kabil şəhəri ingilis təyyarələri tərəfindən bir daha bombardman edildi. Dörd gün sonra Əmanulla ilk sülh təklifatında bulundu. Hindustan valiyi-ümumiyyəsi [general-qubernatoru] mütarikəyə [atəşkəsə] hankı şərtlər əsas ola biləcəyini əmirə bildirdi. Rus bolşevikləri ilə gizlicə münasibətdə bulunmuş olan əmir, cavabnaməsində Əfqanıstanın eşqi-istiqlalından [müstəqillik eşqindən] və cahanda daha yeni oyanan fikri-hürriyyətdən bəhs etdi. Bu məktub müttəvə-ətəkarənə [itaətkar] bir lisan ilə yazılmış olmasına rəğmən, sülh mürəxxəsləri [səlahiyyətli nümayəndələri] təyin olundu və təmmuzun [iyulun] 26-da Ravalpindidə Sülh Konfransı açıldı.

İngilis baş mürəxxəsi ser Hamilton Qrant nitqi-iftitahisində [açılış nitqində] İngiltərənin Əfqanıstanı bilaqeydü şərt [qeydsiz-şərtsiz] təslim oluncaya qədər hər bə davam etmək haqqını haiz [haqqına sahib] olmaqla bərabər, əmirin nədəmət

[peşmanlığına] və tövbəkarlığına inandığı üçün təklifatı-sülhiyyəsinə [sülh təkliflərini] qəbul etdiyini söyləmişdir. Əfqanıstan baş mürəxxəsi buna cavabən pək də etilafkarənə [uzlaşmacı] olmayan bir nitq irad etdi [söylədi]. O zamandan bəri Konfrans bir müddət daha müzakirəyə davam etdi və ingilis mürəxxələrinin sərd etdikləri [irəli sürdükləri] şəraitə-sülhiyyə [sülh şərtləri] əfqan mürəxxəsləri tərəfindən tamamilə qəbul edildi.

İRAN İŞLƏRİ

İran və Etılaf

İran nə üçün Hərbi-ümumiyyə [Dünya müharibəsinə] iştirak edəmməmiş?

İranın yeni Qafqaziya hökumətləri ilə münasibəti.

Əlyövm [hal-hazırda] Avropada bulunan iranlı bir diplomat İran hökumətinin məsləki-siyasiyyəsinə dair əcnəbi qəzetəçilərdən birinə atıdiki [aşağıdakı] bəyanatda bulunmuşdur:

“İran hökumətinin Hərbi-ümuminin bidayətindən [başlanğıcından] bəri təqib etdiyi siyasət pək sərihdir [aşkardır]. İran hökuməti daima Etılaf [Antanta] hökumətlərinə qarşı xülus [sədaqət] və səmiyyəti bəsləmiş və siyasətini o vəch ilə [o surətdə] idarə etmişdir.

Ələlxüsus İranın ədüvvi-əkbari [ən böyük düşməni] və əksəriyyəni cəlladi olan çarlar Rusiyasının ixtilal edib də artıq Qərbin hürri və demokrat böyük dövlətləri nəzdində yeri bulunmaması, İran millətini Etılaf dövlətlərinə daha ziyadə yaxınlaşdırmış və bütün iranlılar Hərbi-

ümumidə Etilaf dövlətlərinin müzəffər olmasını səmimənə arzu etmişlərdir.

Zatən hərbin ta bidayətindən almanların tətbiq etdikləri üsul, Mərkəzi dövlətlərin müzəffər olduğu təqdirdə bizim müqəddəratımızın nə ola biləcəyini eynidən-eyiyə işrab edirdi [əməlli-başlı izah edirdi]. Bu səbəbdən dolayı əlyövmlərimiz üçün ən şayani-təəssüf [təəssüf ediləsi] bir nöqtə varsa, o da Etilaf hökumətlərinin müzəffəriyyətinə qüvvəyi-əsgəriyyə [ordu] ilə təşriki-məsai [kömək] edəmədiyimizdir. Ancaq şunu da açıqdan-açığa söyləyə bilərəm ki, bu babda [bu barədə] bizə mane olan hüsn-niyyətin fiqdanı [xoş niyyətimizin olmaması] deyildir.

İran hökuməti 1915 sənəsinin xitamına [sonuna] doğru İngiltərə və Rusiya ilə bir ittifaq əqdini [imzalanmasını] təsəvvür etdi və bu təsəvvürünə vücut vermək üçün də məzkur [deyilən] dövlətlərə müraciət etdi. Halbuki o zaman Peterburq hökuməti qüvvət və miknətinin [qüdrətinin] dərəcəyi-qüsvasına [zirvəsinə] varmış olduğundan, təklifi-vaqeni rədd etdi. İran hökumətinin hərba iştirakı üçün dərmian etdiyi şərait [irəli sürdüyü şərtlər] qətiyyəqə qəbul ediləmməyəcək bir mahiyyəti haiz deyildi [mahiyət daşımır].

İran hökuməti Qafqaziyada yeni təşəkkül edən hökumətlərlə münasibətdostanədə bulunacaqdır. Şimdidən Ermənistan qarşı səmimi bir məvəddət [məhəbbət] hiss edirik. İki millət arasındakı münasibət ciddi bir müxalisətlə məşbudur [saflıqla, sədəqətlə doludur]. Gərəq Əbdülhəmid dövründə, gərəq Hərbi-ümumi əsnasında vüqu bulan qitallardan [qətiliəmlərdən] dolayı İrana dəxi mühacirət

edən ermənilər daima üxüvvətəkarənə [qardaşcasına] bir hüsn-qəbul görmüşlərdir.

Şimaldakı bütün qonşularımıza qarşı da böyük bir təvaccöh [rəğbət] bəsləyirik. Bizim üçün Qafqaziya mürtəcələr və ya bolşeviklər Rusiyasının nüfuzuna qarşı qüvvətli bir sədd təşkil edir. Hər halda, Qafqaziyada təəssüs edən [qurulan] yeni hökumətlərin daimi bir istiqrari-siyasiyə məzhər bulunması əxəssi-amalımızdır [siyasi sabitliyə nail olması ən böyük arzumuzdur].”

“Sabah”

İran Xariciyyə nazirinin bəyanatı

Londra, 12 (T. H. R.)

“Deyli ekspress” qəzetəsi müxabiri [müxbiri] Montredə İran Xariciyyə naziri ilə mülaqat [söhbət] etmiş və müşarüniyə [adı çəkilən şəxs], müxabirə İngiltərənin ağustosda İran üzərinə üsuli-himayə vəz etdiyinə [himayə üsulu qoyduğuna] dair Avropada dövrən edən şayiələrə bir mənə vermədiyindən bəhslə demişdir ki:

“Bu xəbərlər doğru deyildir. İran ibtidai bir halda və aciz bir mövqedə bulunduğu cəhətlə İngiltərənin müavinətini ən əvvəl kəndisi istəmişdir. Bir taqım kiçik cətlər məmləkətdə ticarəti təxrib [pozur] və insanların həyatına qəsd edirlərdi. Hökumətin qitəti [hərbi qüvvələri], topu, tüfəngi, parası bulunmadığından intizam və asayiş təsis edəmməkdə və yalnız bir qaç mühüm şəhərdə hökm və nüfuzunu mühafizə etməkdə idi. İngiltərənin təbii sərvətindən istifadə etməyi arzu edirik. Eyni zamanda Amerika sərmayədarlarına və fransız müəllimlərinə hüsn-qəbul göstərəcəyiz. Fransızca lisanı məktəblərimizdə yeganə əcnəbi lisanı

olaraq qəbul edilmişdir. Şah fransızcaya vaqifdir. Fəqət ingiliscə bilməz.”

İran Xariciyyə naziri

Paris, 16 (T. H. R.)

İran Xariciyyə naziri bir qaç gün Parisdə qalmışdır. Mümaileyh [adı çəkilən şəxs] İranın Paris səfiri ilə mülaqat [söhbət] etdikdən və bir taqım ziyarət və iadəyi-ziyərlərdə [cavab ziyarətlərində] bulunduqdan sonra Londraya hərəkət etmişdir. Məmləkətin əlaqədar bulunduğu ümur ilə iştiğal etmək [işlərlə məşğul olmaq] üzrə bilaxirə [sonra] Parisə övdət edəcəkdir [qayıdacaq]. Bəzi qəzetələr tərəfindən mümaileyhə ətfən [istinad edilərək] nəşr edilən bəyanat İran Xariciyyə nazirinin həqiqi fikrinə təvafüq etməməkdədir [uyğun gəlməməkdədir]. Mümaileyh yaxında İran hadisəti-əxirəsindən [son hadisələrindən] bəhslə bəyanatda bulunacaqdır. Mütənəkkirən [şəxsiyyətini gizli saxlayaraq] Avropada icrayi-səyahət edən İran şahı qəribən [yaxın zamanda] Fransaya gələcək və uzun müddət qalacaqdır.

İran məsələsi və Konfrans

Parisdə bulunan İran heyəti-mürəxəssəsinin [səlahiyyətli nümayəndə heyətinin] bu günlərdə Sülh Konfransında bəyanatda bulunacağı müqərrər [qərarlaşdırılmış] idi. Fəqət mürəxəssələr bilaxirə hökuməti-mətbuələrindən təbliğati-cədidənin vüruduna qədər bəkləmək [nümayəndələr sonra tabe olduqları hökumətdən yeni təlimatlar gələcə qədər gözləmək] əmrini aldıqlarından, Konfransdan İngiltərə və İran etilafı [razılışması] haqqındakı müzakirətin təxirini tələb etmişlərdir.

DAĞISTANDA

“S.” qəzetəsi Dağıstan əhvalını təsvir edir:

Şimali Qafqaziyadakı Dabravol ordusunun Baş komandanı məlumatında deyilir ki, oktyabrın 2-də çeçenlər Berdikel kəndini top atəsinə tutmuşlardır. Həmin məlumatdan anlaşılır ki, asilər ancaq bir tək Dağıstan deyil, ümum Şimali Qafqaziyada belə hərəkətə başlamışlardır. Müharibələr hal-hazırda Qroznı yaxınlığında davam etməkdədir. Berdikel kəndi Qroznının 8-10 verstliyindədir. Çeçenlər tərəfindən həman kəndin gülləboran edilməsi göstərir ki, bütün dağ Çeçenistan, Veden və Qroznı okruqu Uzun Hacınin hökumətini qəbul edib. Dabravol cətlərinə yaxın olan yerlərdə isə çeçenlər hələ sakit durur və bəzi vaxtlar çeçenlərə müqabilə [müqavimət] də göstərirlər.

On gün bundan əqdəm [qabaq] Ataqi adlı bir çeçen kəndi gülləboran edildikdən sonra əhalisi üsyançıların tərəfinə keçmişdir.

Bir neçə kəndlər hələ bitərəf qalmaqdadırlar.

Uzun Hacı böyük fəaliyyətdə bulunmaqdadır. İşğal etdikləri yerlərdə möhkəm idarələr və məmurlar təyin etmişdir. Özünün ciddi hərəkəti ilə Dağıstan və Şimali Qafqaziya əhalisinə son dərəcə hüsn-təsir bağışlayır. Bu günlərdə Şali kəndində Uzun Hacınin əmri ilə dabravol tərəfdarı olan bir nəfər molla dara çəkilmişdir və dörd nəfər də molla məhbus edilmişlərdir.

Hal-hazırda Qroznı ətrafında dabravol dəstələri cəm olmaqdadır. Hava kəşfiyyəti üsyançıların mövqelərini kəşf et-

məyə səy edir. Qəti dəqiqələr yaxınlaşmaqdadır. Üsyançılar bir-iki müvəffəqiyyət dəxi əldə edərlərsə, üsyan Çeçenistanı deyil, bütün İnquşistanı dəxi əhatə edəcəkdir.

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

Xariciyyə nazirinin səfəri

General Harbord heyətini Batuma təşyi edən [müsayiət edən] Xariciyyə naziri Məhəmməd Yusif Cəfərov həzrətləri səfərindən övdət edərək [qayıdaraq] Bakıya vürud etmişdir [gəlmişdir].

Aldığımız məlumata görə, nazir həzrətləri əsnayi-müsafirətdə [səfər əsnasında] general Harbord ilə uzun siyasi müsahibələrdə bulunaraq, generalın Bakıda qısa iqaməti [oturması, qalması] zamanında öyrənəmmədiyi məsələlər haqqında ətraflı məlumat vermiş və miri-müməileyhi [adı çəkilən rəisi] Azərbaycanın xarici və daxili həyati-siyasiyyəsi ilə pək yaxın aşına edə bilmişdir.

Tiflisdə nazir həzrətləri Vordrop və polkovnik Haskell ilə görüşmüşdür. Müsyö Haskell Amerika heyətinə Bakıda göstərilən ehtiramdan fəvqəladə məmnun qaldığını bildirərək, Azərbaycan hökumətinə izhari-təşəkkür etmişdir [təşəkkürünü bildirmişdir].

Batımda nazir həzrətləri “Corc Vaşinqton” hərbi vaporuna [gəmisinə] dəvət edilərək şərəflərinə ziyafət kəşidə edilmişdir [tərtib edilmişdir]. Ziyafətdə general Harbordun məiyyət ərkanı [müsayiət edən şəxslər], vapor zabitanı isbatı-

vücut [iştirak] etmişlərdir. Ertəsi günü amerikalıların şərəfinə Azərbaycan və Gürcüstan konsulosları tərəfindən müntəntən [təntənəli] banket mühəyyə [hazır] edilmişdir. Banketdə məiyyət ərkanı və bəhriyyun [matroslar] ilə məə [birgə] 40 kişidən ziyadə adam iştirak etmişdir.

Gürcüstan nümayəndəsi ilə xüsusi müsahibədə bulunarkən polkovnik Haskell Azərbaycan haqqında demişdir ki, Azərbaycanın hazırkı hökuməti ən fəal və əzmkar adamlardan mütesəkkildir [təşkil olunmuşdur]. Zamanın fəvqəladəliyinə və keçirilməkdə olan böhranlı günlərə baxmayaraq, onlar bir çox işlər görmüş və övzənin [vəziyyətin] nəhayət müşkül olması ilə belə qanun, asayiş və intizam bərpa etməyə müvəffəq olmuşlardır.

General Harbord və polkovnik Haskell iki dəfə nazir həzrətlərinə təkrarən söyləmişlərdir ki, onlar Azərbaycan hökuməti ilə mülaqatlarından [danışıqlarından] hüsn-xatirat [müsbət xatirələr] ilə geri dönmüşlərdir. Zira Azərbaycan hökuməti pək qarğaşalı, münəqişəli məsələləri ən əvvəl sülhlə həll etmək istəyərək, eyni zamanda dövlətlərinin hey-siyyət və şərəfini vəqayəyə də [qorumağa da] çalışmışlardır. Azərbaycan hökumətinin sülhcuyənə [sülhpərvər] siyasəti və qonşularla hüsn-münasibət və əlaqəyə əlləşərək sülh və müsəlimətin [əmin-amanlığın] səmimi tərəfdar və müdafeyi [müdafiəçisi] olması hər iki heyət rəisinə gözəl təsir buraxmış və bu xatirətlərini Sülh Konfransında bəyan və izah etməyə rəis əfəndilər vəd etmişlərdir.

Vidalaşarkən polkovnik Haskell ümumi Qafqaziya işlərindən bəhslə nazir həzrətlərinə söyləmişdir ki, ümid edirəm

ki, Azərbaycan Cümhuriyyəti ilə Dabrevol ordusu miyanında [arasında] olan əngəllər bərtərəf və təsviyə edilər [aradan qaldırılar və ləğv edilər] və Azərbaycan hökuməti dabrevolların təərrüzat və təəddiyatından [hücumlarından və qanunsuzluqlarından] təmin edilərək təmamiyyətimülkiyyəsinə [ərazi bütövlüyünü] mühafizə edər.

Nazir həzrətləri övdətlərində [qayıdarkən] Gegeçkəri ilə Tiflisdə görüşərək övzəyi-hazirə [hazırkı vəziyyət] xüsusunda uzun müsahibələrdə bulunmuşdur.

*(Xariciyyə Nəzarətinin
Məlumat şöbəsi)*

* * *

Xariciyyə Nəzarəti namına Tiflisdən işbu məzmununda bir teleqram alınmışdır:

“Düşənbə [bazar ertəsi] günü ayın 6-da sürətli qatarla Qafqaziyadakı Ukrayna heyəti başçısı Kraskovski Bakıya azim olacaqdır [yola düşəcəkdir]. Müşarünileyhi [adı çəkilən şəxsi] general-konsul Lesnyak, katib Tışkeviç, hərbi attaşə-militar miralay [polkovnik] [Nikolay Moiseyeviç] Çexovski, xüsusi əmr zabiti Qrebzer təşyi [müsayiət] edəcəkdir.

Siyasi nümayəndə müavini: Vəkilov”

Müşarünileyhima [deyilən şəxslər] Bakıya varid olmuşlardır [gəlib çatmışlar].

- Quba qəzasının Ərəb Həmyə köyü əhalisi Daxiliyyə Nəzarətinə müraciətən məlum etmişdirlər ki, köyün və ətrafının şirin suyu olmadığı üçün əhali üsrət [çətinlik] çəkməkdədirlər. Nəzarətdən məzkur [deyilən] köyə Şollar su yolundan bir qol çəkilməsini rica etmişlərdir.

SABAHİ-İNTİBAHİ-BƏŞƏRİYYƏT [BƏŞƏRİYYƏTİN İNTİBAH SƏHƏRİ]

İlkbaharın əzəmətli bir sabahı idi. Bütün gecəni dəhşətli rəyalar, qanlı kabuslarla keçirmiş, dəmir və qanla pəncələnməmiş, əzəlatını [əzələlərini] və ruhunu təkmilən [bütövlən] yormuş bəşəriyyət qorxunc yuxusundan oyanırdı. Lakin gecə keçirdiyi boğucu hallardan, gördüyü cəhənnəmnümun [cəhənnəmi andıran] mənzərələrdən hənz tamamilə ayrılmamışdı. Hələ də yumruğunu qüvvəti vardıqı qədər sıxılmış, alnında lənət və qəhr andıran cizgilər zail [yox] olmamışdır.

Bunun bütün vücudunda şiddətli bir yorğunluq vardı:

Əlləri, bəcaqları əsla tərənəməyirdi. Demək olardı ki, ruhunda da böylə bir donuqluq, münəcəmidlik [buz bağlamış kimi bir hal] hökmfərma idi [hökm sürürdü]. Beyni və əsəbi [əsəbləri] gecə rəyasında gördüyü vəhşət və nühusət mənzərəsinin [bəd-bəxtlik, uğursuzluq mənzərələrinin] təhlili ilə uğraşırdı.

Əvət, “vəhşəti-müçəssəmə” [canlı vəhşət] deyiləcək qədər qorxunc səhnələr müşahidə etmişdi. Bunun rəyasında zaman və məkan məfhumları bütün-bütünə qaldırılaraq, ölüm, qan, dəmir, gurultu, patıltı, nalə, fəryad, hüquq, rəhm, qəhqəhə, fəth, zəfər, məğlubiyət, yə’s [kədər], ənin [inilti], sürur [sevinc], atəş, alov, duman, vəhşət, mədəniyyət, nifrət, məhəbbət... hər biri-birinə qarışaraq qanunsuz, sırasız bir halda yuxarıdan aşağı hər tərəfdə bütün afaqı [üfüqləri], məkanı doldurmuş, sarmışdı.

Qan-irin içində çapalayıb can verən insanların üzlərindəki istidməd [yardım

diləmə], topların cəhənnəmin qapısına bənzər ağızlarından çıxan müdhiş gurultular, zəfər bayraqlarının al təməvvücatı [dalğalanması], sahibsiz, viranə qalmış köylərin xarabalarından çıxan şikayətedici dumanlar, kabinəsinə soxulub da yeni alati-təxribiyyə [dağıdıcı alətlər] ixtirası ilə uğraşan mühəndislərin cəbhələrindəki [alınlarındakı] vəhşi ... ümidi olan oğlunu sərhədə, vətən və namus müdafiəsinə göndərən anaların üzündəki şübhələr, pozulmuş düyünlər, yığılmış mehrablar hər bir araya toplanaraq təcəssüm etmiş bir rəya.

İlkbaharın əzəmətli bir sabahı idi.

Bəşəriyyət nəsimi-sübhün [sübh yelinin] təsiri, günəşin Bakı şəfəqlərinin bərəkəti, təbiətdə məmlu [dolu] olan yaşamaq həvəsinin buna da sari olması [keçməsi, yoluxması] ilə yavaş-yavaş vücudunu almış rəş'ələr [titrəyişlər] və əsəbi lərzələr içində müdhiş uyqusundan oyanırdı...

Bunu əhatə edən otlar, ələflər, həşərat, bəcəklər, uçuşan quşlar, göy üzündə seyr edən əcaib şəkilli buludlar, dərin qüdsi fikirlərə dalmış təsbeh edən [Allahı zikr edən, dua edən] ormanlar, dənizin asudə və azadə dalğaları, hər şey, hər zərrə buna bir dərsi-intibah, bir oyanmaq nəğməsi oxuyur, deyirlərdi ki:

– Ey bəşəriyyət! Təbiətin sənə əta etdiyi bu qiymətsiz, qədərsiz füyuzatı [feyzləri, bərəkətləri] buraxaraq kəndi beynində törətdiyin tapmacaların arxasınca qoşdun. Odur ki, indi də bütün təbiət kəndi həqqi-məşrusunu [qanuni haqqını], yaşamaq haqqını istərkən, sənin danışmağa qüdrət və cürətin çatmayıb. Təbiət səni sərbəst yaratdığı halda, sən kəndini alov-

lu zəncirlərlə boğmağa, dürlü-dürlü qeydlər [bağlar, zəncirlər], əsarətlər altına salmağa çalışdın. Dünyada istibdadı sən yaratdın. Qaniçən müstəbidlərin yapdığı zülümlərin, tökdüyü qanların, aradığı bir məna-yi-übudiyyətin [itaət, qulluq məfhumunun] həpsinə sən kəndin razı oldun. Müharibələr yaptın, qan susuzluğuna mübtəla olmuş qəlbini qardaş qanı ilə suvardın. Həmnövün üçün qanlı ziyafətlər yaptın. Bütün haqsızlıqları gördün, tarixini kəndi qanıyla yazdın və buna da vəhşicəsinə iftixar etdin. Artıq yetər!..

İndi yaranmaqdan əsl vəzifən, hissən [payın] nə isə bir az da onu təqib et. Mehrabları yıxmaq əvəzinə müstəbidlərin taxtını devrilt. Sonra gəl, mərhəmətli təbiətin, müşfiq anamızın ağışuna atılalım. O bizə həyat verdi. O bizə zəhmət öyrətdi. O bizə səadət göstərdi. O da bizi rahat etsin... Tapmacalı, bilməcali, soyuq, rəhmsiz məbudları unut! Sülh və müsəlimətə [əmin-amanlığa], gözəllik və lətafətə, məhəbbət-məvəddətə [sevgiyə], hüsnü ana [gözəlliyə] tərəf yönəl! O zaman, ey bəşəriyyət, aradığın bilcümle [bütün] sualların cavabını bulacaqsan! O zaman əsl vəzifəni duyacaqsan. O zaman göylərdə, mehrablarda, qədim kitablarda, yazılarda aradığın həqiqəti hər zərrədə, hər nöqtədə, hər qətrədə hiss edəcəksən. Və kəndin yaradıcı bir qüvvəyə malik olacaqsan. İştə o zaman sənə əsl vəzifən başlanacaqdır.

İlkbaharın əzəmətli bir sabahı idi.

Bəşəriyyət qorxunc yuxusundan qalxmış, təbiətdən dərsi-intibahını almış, yürüyürdü. Artıq onun vücudunda boğucu bir yorğunluq, hissiz bir durğunluq müşahidə olunmayırdı. O, bəşşəş [fərəhli],

çalışqan yürüyürdü. Əlindəki bayrağın üstündə “mübarizəyi-həyat” deyil, “mühafizəyi-həyat” yazılmışdı. Yəni onun şüarı artıq hər bir həyatı, hər bir nəfəsi sevmək, “mühafizə etmək” idi. Təbiət də qollarını geniş açaraq, indicə tanımağa başladığı oğlunu, bəşəriyyəti təbrik və təhsin edirdi [alqışlayırdı].

Əski teyflər [vahimələr], kabuslar unudularaq yeni ideallar, yüksək amallar təqib olunurdu. Bəşəriyyətə kin, qərəz, həsəd, qəhr deyil, hüsnü an [gözəllik və cazibə], sənət və məhəbbət hökmfərma [hakim] olurdu. Demək, bəşəriyyət müdhiş yuxusundan oyanmış, əllərinin qanını təbiətin çağlayan irmaqlarında yıxamış, təmizləmişdi.

İlkbaharın əzəmətli bir sabahı idi.

Bu sabah günəş bir daha batmamaq üçün doğurdu. Bu sabah nur əbədiyyən qaranlığı məğlub edirdi. Bu sabah ən yaxın zamanlarda müşahidə edəcəyimiz sabahi-intibahi-bəşəriyyət idi.

Əli Yusif (Rai)

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Parlaman komisiyonlarında

Maliyyə-Büdcə komisiyonunda zeylədəki [aşağıdakı] qanun layihələri müzakirəyə qonulduqda, qəbul edilib Parlaman müzakirəsinə idxal olmuşdur:

1) Bakı Mövqə Komandanlığı təşkil və ştat[ı] haqqında Hərbiyyə Nəzarətinin qanun layihəsi;

2) Növbətçi general-kvartirmeyster və Ərkani-Hərbi-Ümumi [Baş qərargah] Topoqraf Şöbəsi rəisi xidmətini firqə [di-

viziya] komandanlıq xidməti ilə müsavi-ləşdirmək [bərabərləşdirmək] haqqında Hərbiyyə Nəzarətinin qanun layihəsi;

3) Azərbaycan dəmiryolunun Xudat və Yalama mövqifinin [stansiyasının] posta və teleqraf məmuriyyətlərinin güşadı [açılması] haqqında və Posta-Teleqraf Nəzarətində olan məmuriyyətlərin ixtisarı haqqında məzkur Nəzarətin [deyilən Nazirliyin] qanun layihəsi;

4) Bakı bələdiyyəsinə 50 faizlə 10 milyon (on milyon) manat istiqraz verilməsi haqqında qanun layihəsi.

Fərarinin tövqifi

Göyçay qəza naçalniki Bakı qubernatoruna məlum etmişdir ki, 2-ci Bakı piyada alayının 6-cı bölüyünün fərari əsgəri Nasirəddin Əbdülxəlil oğlu tövqif [həbs] edilib Göyçay qəza Əxzi-əsgər [Hərbi çağırış] rəisi hüzuruna göndərilmişdir. Məzkur [deyilən] fərarini gizlədən əqvamına [qohumlarına] tənbeh ediləcəkdir [cəza veriləcəkdir].

Şamaxı məktəbi

Şamaxı və Göyçay qəza məktəbləri naziri [müfəttişi] Bakı qubernatoruna xəbər vermişdir ki, Şamaxı qəza qaimmə-qamı [qəza rəisliyi] dəftərxanası Şamaxı məktəbi binasında olmağa görə, indiyə qədər məktəbdə dərsə şüru edilməmişdir [başlanmamışdır]. Binaileyh [ona görə], məktəb binasının təcili surətdə təxliyə edilməsini rica etmişdir.

Yalama məktəbinin əşyası

Yalama məktəbinin naziri [müfəttişi] Bakı qubernatoruna xəbər vermişdir ki, məktəb əşyalarından şkaflar, taxtlar, dö-

şəkağları və yorğanları pristav müavini Həsən bəy Həsənbəyov kəndisi ilə Həzrəyə götürmüşdür. Ona görə bu əşyanın Həsən bəydən geri alınmasını qubernatordan xahiş etmişdir. Bundan başqa məlum etmişdir ki, piano, qrammofon və samovarın nəradə olduğunu Zixur kəndi sakini Qədir bilir.

Tayfunçulara

Bununla “Tayfun” əsərinin ədəbi mühakiməsində iştirak edən əfəndilərdən rica olunur ki, bu gün yekşənbə [bazar] günü axşam saat 6-da Parlaman binasının qiraətxanasında olacaq xüsusi ictimaya [yığıncağa] təşrif gətirsinlər.

“Yaşıl qələm”

Milislərin ixracı

5 nəfər milis – Həbib Zülfüqarov, Əli Manaf oğlu, Mirməsum Mirməhəmməd oğlu, Pirməhəmməd Hacı Qədir oğlu və Əliheydər Məhəmmədyar oğlunu polis-meysterin əmri ilə pristav xidmətlərindən ixrac etmişdir. Milislərə ixrac edilmələrinin cəhəti məlum olmadığından, işbu xüsusda “Müsavat”a ərzi-hal vermişlərdir.

“Tabaqqıların iclası”

İşbu oktyabr ayının 7-də Məhəmmədəli Əsədullazadənin təşəbbüsü ilə “İttihad” mədrəsəsində tabaqqıların ümumi iclası vaqə olmuşdu.

İclas İsa Əmiraslanzadənin sədarəti [sədrliyi] və Əsədullazadənin katibliyi ilə açılıb, aşağıdakı məsələlərin müzakirə və həllinə şüru olunur [başlanır]:

1) Tabaqqıların təşkilatı və idarə intixabı [seçilməsi];

2) Komiteyi-İttifaqi-İraniyana [İranlılar İttifaqı Komitəsi] yüzə bir nəfər intixab etmək [seçmək] barəsində.

Əvvəlcə Məhəmmədəli Əsədullazadə söz alaraq, təşkilatsızlıq nəticəsi olaraq tabaqqıların başına nələr gəldiyini zikr və təşkilatın mənfəətlərini qeydlə, tabaqqıların bir ittifaq təşkil etməyə dəvət etmişdir.

Sonra Hacı müəllim tabaqqıların dərindən kəndiləri əlac etməli olduqlarını qeydlə, seçki vaxtı hər bir dərnlərini bilən və çarə aramağı bacaran adamları seçməyi təklif etmişdir.

Sonra tabaqqılardan Səttar Abdullazadə, Nemətulla Abdullazadə seçkiyə dair nitqlər söyləyərək intixabata şüru edilir.

Nəticədə əksəriyyəti-ara [səs çoxluğu] ilə təşkilata işbu cənablar intixab olunur: Məhəmmədəli Əsədullazadə, Səttar Abdullazadə, İsa Əmiraslanzadə, İsməli Həsənzadə, Kiril Zilqəçov (qrek), Qurban Məhəmmədzadə, Ələsgər Ələkbərzadə, Şirəli Abbaszadə, İbrahim Mahmudzadə.

Bədəhu [sonra] Məhəmmədəli Əsədullazadə Komiteyi-İttifaqi-İraniyana bir nəfər nümayəndə intixab etməyi iclasa təklif edir. Ümumiyyətlə, Məhəmmədəli Əsədullazadə İttifaqi-İraniyan Komitəsinə tabaqqıların nümayəndəsi intixab edilir.

BİRJADA

Kerenski minlik 1.060 manat, 250-lik 1.010 manat və xırda kəndi qiymətindən 2 faiz əskikdir. Nikolay 500-lüyü 1.200 manat, 100-lüyü 270 manat və xırda 70 faizdir. Gümüş manat 58 manat və xırda

pul 22 manatdır. Osmanlı altun lirəsi 650 manat və kağız lirəsi 190 manatdır. Tiflis parası 1 faiz olmuşdur.

CƏMIYYƏTI-XEYRIYYƏDƏ

Zəngəzur və İrəvan qaçqınları

Yevlax istasyonundan Mustafa bəy Əlibəyov Cəmiyyəti-Xeyriyyəyə teleqraf-la xəbər vermişdir ki, yetimlər ayın 22-də səhər saat 9-da Bakıya varid olacaqdırlar [çatacaqlar].

Qars qaçqınları

Qarsdan 450 nəfər qaçqın gəlirmiş. Bunlardan 150 nəfərini Gəncədə saxlayıb, qalan 300 nəfərini Bakıya göndərmişlərdir. Bu axırıncılar Bakıya varid olduqda [çatdıqda], istasyonda qalmağa məcbur olmuş və Bakı Cəmiyyəti-Xeyriyyəsinə müraciət etməmişlərdir. Cəmiyyəti-Xeyriyyə işbu qaçqınlara müavinət edilməsi haqqında Ümuri-Xeyriyyə və Nəfiə Nəzarətinə [Sosial Təminat Nazirliyinə] müraciətdə bulunmuşdur.

Füqəralara ianə

İmam Hüseyin əfəndimiz həzrətlərinin təziyəsi münasibətilə İttifaq məscidində füqərə üçün toplanmış 8 min manat indiyə qədər füqərəyə təqsim edilmədiyindən [paylanmadığından], Cəmiyyəti-Xeyriyyə məscid nümayəndələrindən bu paranı füqərəyə təqsim etmək üçün ya Cəmiyyətə verməklərini və ya füqərəyə təqsim edib qəbzələrini Cəmiyyətə pişnihad [təqdim] etmələrini təklif edir.

Türk əsirləri

Üç nəfər türk əsirini Cəmiyyəti-Xeyriyyə Batum təriqi [yolu] ilə kəndi vətənlərinə göndərmişdir.

Şamaxı qaçqını

Şamaxı qaçqınlarından Şükür Hacı oğlunu xəstə olduğu üçün bu gün Cəmiyyəti-Xeyriyyə müalicə edilməkdən ötrü Mixaylovski xəstəxanaya göndərmişdir.

“MÜSAVAT”DA

Bakı-Tiflis Neft Cəmiyyəti mədən fəhlələrinin tələbatı

Bu günlərdə Bakı-Tiflis Neft Cəmiyyəti fəhlələrinin mədəndən istədikləri 9 maddədən ibarət tələbatı haqqında məlumat vermişdik.

Dünən Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsavat”ın Müsaliyə və Mürəfiə [Sülh və Məhkəmə] şöbəsi sədri ilə katibi işbu xüsusda müzakirə etmək üçün şəhərdə həman cəmiyyətin mədən müdiri hüzuruna getmişlərdir. Çox müzakirədən sonra mədən müdiri şu 9 maddə tələbatdan 4-cü və 9-cu maddələri rədd, bəqisini [qalanını] qəbul etmişdir.

Rədd edilən maddələrdən 4-cü maddə bilmərrə [birdəfəlik, tamamilə] rədd edilərsə də, müdir “ailədar fəhlələrdən ailələrini mədən dairəsində saxlamağa imkanı olmayanlara kəndlərdə və ya şəhərdə ev kirayəsi və gedib gəlmək üçün fəhləyə yol xərci verilsin” – 9-cu maddə barəsində müdir qol vermiş ki, bu maddə qəbul edilməsi haqqında Tiflisdə mədən cəmiyyəti sədrindən xahiş edər. Bu maddə tamamilə qəbul edilməsə, ola

bilər ki, tələb edilənin yarısı qəbul olunsun.

* * *

Balaxanı-Sabunçu mədənlər mərkəzi “Müsavət” idarəsi bütün ətraf mədənlərdə çalışan müsəlman əmələ qardaşlara elan edir:

Bu gələnin düşənbə [bazar ertəsi] günü 13 təşirini-əvvəl [oktyabr] saat 12-də Balaxana krujokunda mühüm məsələlər müzakirəsi üçün iniqad edəcək [toplaşacaq] iclasa təşrif gətirsinlər. Müzakirə ediləcək məsələlər hal və istiqbalımızla mərbut [bu günümüz və gələcəyimizlə bağlı] və əlaqədar bulunduğundan, fəhlə qardaşlarımızı fürsəti fəvtə verməmələrini tövsiyə edirik.

idara

**Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası
Gövhər xanım Qazızadə**

Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələnin xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsamama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armyanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Doktor Əliheydər Allahverdiyev

Naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Hər gün səhər saat 8-dən 9-adək, axşam saat 4-dən 7-yədək. İçəri şəhər Bolşoy Minaretski küçə, nömrə 1. Bağın qarşısında. Telefon nömrə 36-21.

9051

**Xəzər dənizində posta, sərnişin
və yük gəmilərinin hərəkəti**

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Tazaşəhər (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çərşənbə və cümə günləri saat 5-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çərşənbə və cümə günləri saat 4-də.

*Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Məşhədsər-Bəndər
Gəz və geri*

17-ci körpüdən çərşənbə günü saat 4-də.

Bakı-Həsənqulı-Bəndər Gəz-Məşhədsər

və geri
17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.

Petrovsk-Fort-Aleksandrovska-Quryev və

geri
Paroxodlar Petrovskdan pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Lənkəran-Astara

17-ci körpüdən düşənbə, səşənbə və şənbə günü saat 4-də.

Bakı-Petrovsk

15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 4-də.

T-178

Doktor M. İ. Lurye

Əmrəzi-zöhrəviyyə və daxili naxoşluqları qəbul edir. 914 və 606 müalicəsi. Qəbul edir hər gün səhər saat 8-1-adək; axşam saat 4-7-yədək. Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə 45, Bəndərinin küncündə, yolu Bəndərinin, nömrə 8, 3-cü mərtəbə. Telefon: 17-06 və 52-36.

7406

Petroqraddan gəlmiş doktor

**İshaq Avetisoviç Atayans
(professor Mixaylovun müavini)**

Mamalıq, qadın və urologiya naxoşluğuna mübtəla olanları qəbul edir. (Bövl [idrar] yolu azarına, köhnə və təzə süzənəyə müalicə edir.) Bövl yolunu elektrik aləti ilə

müayinə edir. Hər gün saat 3-dən 6-ya kimi. Çərşənbə günləri fəqirləri pulsuz qəbul edir.

Ünvan: Telefonu küçə, nömrə 6.

7444

Doktor Mustafa bəy Hacıqasımov

Mamalıq və qadın naxoşluqlarını qəbul edir. Hər gün cümə günlərindən başqa saat 4-dən 6-a qədər. Vorontsovski nömrə 17. Kabinə telefonu 34-78.

9032

Berlin Darülfünunu doktoru

N. Melkumyan[s]

Daxili, zöhrəvi, sifilis, “606” və “914” müalicələrini qəbul edir hər gün səhər saat 8-dən 12-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək.

Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə 9-11. Kolyubakinski küçənin küncündə. Telefon nömrə 34-34.

Diş həkimi R. M. Altman

Gəlib və qəbul edir naxoşları gündüz saat 8 - 2-yədək, axşam saat 4 - 7-yədək. Müsəlman xanımları üçün əlahiddə qəbul olunan otaq. Adres: Şamaxinka, ev nömrə 20. Aptekin qarşısında.

71141

Berlin Darülfünunu doktoru

S. İ. Kopeliovıç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları. Qəbul edir səhər saat 10-dan 1-adək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri.

Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28 və 93.

4051

Diş həkimi B. L. Levin

Gəlib naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Dişləri ağrısız çəkir. Kabinədə diş çıxığı laboratoriyası vardır. Qızıl ənglər, qızıl köklər,

kauçuk işləri. Qəbul edir səhər saat 9-dan 1-ə dək, axşam saat 4-dən 8-ə dək. Adres: Sisyanovski, nömrə 7, Qubernskinin küncündə.

9090

Diş həkimi A. A. Mirkin

Dişlərə müalicə olunub və doldurulur. Kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırılır. Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Qəbul olunur: gündüzlər 9-dan 2-yədək; axşamlar 4-dən 7-yədək. Ünvan: Gimnaziçeski küçə, nömrə 164.

11426

Arvad diş həkimləri

Z. A. Şexter və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayıma dişlər. Dişlərin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək.

Vorontsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

10218

Diş həkimi S. M. Hamburg

Təzə işlər, qızıl, kauçuk, platina üzərində dişlər qayırılır. Qəbul olunur saat 9-dan 2-yədək, 4-dən 6-yədək. Nikolayevski caddə 21, Parlaman qarşısında. Telefon 5-96.

9056

**Professor Buyneviçin
müsəkkər [sakitləşdirici] kabinetinin
səbiq assistenti**

Doktor Q. Musaelians

Ürək, mədə, bağırsağ və qeyri daxiliyyə naxoşluqları qəbul edir səhərlər 9-dan 12-yədək, axşamlar 5-dən 7-yədək. Ünvan: Karantinni və Bolşoy Morskoy küçələrin küncündə (Telefonu küçənin başında). Telefon: 40-22.

11446

Diş müalicəxanası**D. İ. Zeylidzon**

Xüsusi qızıl və platina işləri. Kötük və körpülər və farforlar. Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Qəbul olunur məhzən növbətə yazılmaqla səhərlər saat 9-dan 2-yədək, axşamlar saat 5-dən 7-yədək. Ünvan: Malakan-ski küçə, ev nömrə 1. Telefon nömrə 19-55.
11442

İtibdir

Ələkbər Hacı Əbdüləli oğlu Zeynalov adına əhli-əyalı ilə 3-cü polis uçastokundan 30 martda alınmış şəhadətnaməsi itib. Etibar-dan saqitdir [etibarsızdır].
11445

İstanbulda ikmali-təhsil etmiş [təhsilini tamamlamış] bir müəllim türkcə xüsusi dərş oxudacaqdır. Arzu edənlər şəraitini anlamaq üzrə səbahlar saat 9-dan 10-a qədər Bon-darnı küçə nömrə 21-ə müraciət edə bilər.
11448

Elan

Bununla Bakı Darülfünununun [Universitetinin] idarəsi elan edir ki, həmin oktyabr ayının 11-dən idarə olacaqdır öz imarətində, Merkurjevski küçədə, sabiq Ticarət (Komerçeski) məktəbində. İçəri daxil olmaq Budaqovski küçədən, məktəbin həyətindən.
Darülfünununun katibi (imza)
T-281

Müdir:**Hacıbəyli Üzeyir****QEYD VƏ ŞƏRHLƏR****Səmimiyyət lazım**

səh. 160. “xantəkinskilər”: Azərbaycanın Ermənistandakı diplomatik nümayəndəsi Məhəmməd xan Təkinski nəzərdə tutulur.

Azərbaycan**Məclisi-Məbusanında**

səh. 163. “cümhuriyyət idarəsinə”: qəzetdə “cümhuriyyət idarəyə” getmişdir.

Teleqraf xəbərləri

səh. 165. “Nationaltidende”: Danimarkanın paytaxtı Kopenhagendə 1876-1961-ci illərdə dan dilində nəşr edilmiş günlük qəzet.

Qəzetələrdən

səh. 168. “Minorski”: qəzetdə “Mironski” getmişdir.

Cümə günkü müxtəlif xəbərlər

səh. 168. “Əli Rza paşa Sədrəzəm”: qəzetdə “Əli Rza” yerinə səhvən “Əziz” getmişdir.

Türkiyədə

səh. 171. “24 zilhiccə [1]337 və 20 eylül [1]335”: burada tarix həm hicri, həm rumi təqvimlə göstərilmişdir; miladi təqvimlə 20 sentyabr 1919-cu ilə uyğundur.

səh. 172. “İstiqlal”: İstanbulda 1918-ci ilin axırlarından 1919-cu ilin axırlarına qədər nəşr edilmiş qəzet.

“Sabah”: İstanbulda 1875-1922-ci illərdə nəşr edilmiş gündəlik qəzet.

səh. 173. “Babi-ali”: (hərfən “uca qapı”) Osmanlı dövlətində Sədrəzəmin (Baş nazirin) sarayına verilən ad; beynəlxalq münasibətlərdə “Osmanlı hökuməti” mənasında işlədilir.

“Nyu-York herald” [New York Herald]: 1835-1924-cü illərdə Nyu-Yorkda nəşr edilmiş qəzet.

“Tan”: 1861-1942-ci illərdə Parisdə fransız dilində nəşr edilən gündəlik “Le Temps” qəzeti nəzərdə tutulur.

Sabahi-intibahi-bəşəriyyət

səh. 180. “cəbhələrindəki vəhşi ... ümidi olan”: arada bir neçə söz tamamilə silinmişdir.

“Qaniçən müstəbidlərin”: qəzetdə “qaniçən” yerinə “qan üçün” getmişdir.

Bakı xəbərləri

səh. 181. “4) Bakı bələdiyyəsinə...”: qəzetdə “4” yerinə “5” getmişdir.

səh. 182. “Həzrə”: Qusarın kəndi.

“tabaqqı”: tabaqda müxtəlif şeylər satan səyyar satıcı.